

**Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων**

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία»**

Ισλαμικό Κράτος: νέα γενιά ή νέο μοντέλο τρομοκρατίας;

Μαρία Α. Μέρμηγκα

Κόρινθος, Ιανουάριος 2016

**University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Relations
Department of Political Studies and International Relations**

**Master Program in
«Global Political Economy»**

**Islamic State: Is it about a new generation of terrorists or
a new terroristic model?**

Maria A. Mermiga

Corinth, January 2016

Ισλαμικό Κράτος: νέα γενιά ή νέο μοντέλο τρομοκρατίας;

Περίληψη

Η νέα παγκόσμια κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα που έχει προκύψει μετά την έλευση της παγκοσμιοποίησης έχει θέσει τους δικούς της όρους παιχνιδιού και έχει προκαλέσει νέους προβληματισμούς. Οι σύγχρονες τεχνολογίες και η κατάργηση των συνόρων σε συνάρτηση με μια παρεμβατική πολιτική της Δύσης στη Μέση Ανατολή που τείνει να χαρακτηριστεί πάγια λανθασμένη συνέβαλαν στην ανάδυση ακραίων ισλαμιστικών κινημάτων που εδραιώνουν την ύπαρξή τους και πετυχαίνουν τον σκοπό τους μέσα από μια έντονη και ιδιαζόντως βίαιη τρομοκρατική δράση. Κυρίαρχος στον τομέα αυτό αναδεικνύεται το Ισλαμικό Κράτος το οποίο κάτω από έναν θρησκευτικό μανδύα επιδιώκει έναν πολιτικό σκοπό: τη δημιουργία έθνους και την ανασύσταση του Χαλιφάτου. Ο σκοπός, η δράση και η λειτουργία της τρομοκρατικής αυτής οργάνωσης ενέχουν στοιχεία που την κάνουν ως ένα βαθμό να διαφοροποιείται από τις αντίστοιχες οργανώσεις που γνωρίζαμε μέχρι σήμερα. Τα καινοφανή αυτά στοιχεία μελετώνται μέσα από αυτό το πόνημα προκειμένου να αναδειχθεί η πραγματική εικόνα της οργάνωσης που σε κάθε περίπτωση είναι απαραίτητη για τη σωστή αντιμετώπισή της.

Islamic State: Is it about a new generation of terrorists or a new terroristic model?

Summary

The new global social and political reality that has emerged since the advent of globalization has put its own playing field and which has caused new concerns. Modern technologies and the abolition of borders in conjunction with an interventionist policy of the West in the Middle East, which tends to make consistently wrong decisions, contributed to the emergence of extreme Islamist movements that reinforce their existence and achieve their purpose through an intense and particularly violent type of terrorism. High on this list is the Islamic State which under a religious cloak pursues a political purpose: creating a nation and the resurgence of the Caliphate. The purpose, action and operation of this terrorist organization involve elements that make it to a certain extent different from the respective organizations that we have seen so far. The novel elements are studied through this essay to highlight the real image of the organization which in each case is essential for proper confrontation to combat it.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΙΝΑΚΕΣ	4
Πίνακας 2.1. Foreign fighters in Syria and Iraq	4
Πίνακας 2.2 Αεροπορικές επιθέσεις σε Ιράκ και Συρία.....	4
ΕΙΚΟΝΕΣ.....	4
Εικόνα 2.1 Οι Περιοχές που ελέγχει το ΙΚ Δεκέμβρης 2015	4
Εικόνα 2.2 Οι Πετρελαϊκές εγκαταστάσεις σε Συρία και Ιράκ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ.....	9
1.1 Εισαγωγή.....	9
1.2 Εννοιολογικές Αναφορές	9
1.3 Χαρακτηριστικά.....	10
1.4 Η Διεθνής Τρομοκρατία	12
1.5 Κινήματα	15
1.6 Αραβική Επανάσταση	18
1.7 Ανακεφαλαίωση.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΤΟ ΙΣΛΑΜΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ.....	21
2.1 Εισαγωγή.....	21
2.2 Ιστορική Διαδρομή.....	22
2.3 Η δομή του Ισλαμικού Κράτους.....	26
2.4 Ισλαμικό Κράτος: μια νέα γενιά ή ένα νέο μοντέλο τρομοκρατίας;.....	28
2.5 Αξιακό Πλαίσιο-Σαρία	40
2.6 Ανακεφαλαίωση.....	43
3 ΕΠΙΛΟΓΟΣ	44
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	46

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 2.1. Foreign fighters in Syria and Iraq

Πίνακας 2.2 Αεροπορικές επιθέσεις σε Ιράκ και Συρία

ΕΙΚΟΝΕΣ

Εικόνα 2.1 Οι Περιοχές που ελέγχει το ΙΚ Δεκέμβρης 2015

Εικόνα 2.2 Οι Πετρελαϊκές εγκαταστάσεις σε Συρία και Ιράκ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τις προηγούμενες δεκαετίες και πριν την έλευση της παγκοσμιοποίησης τα προβλήματα των λαών της Δύσης, στις περισσότερες περιπτώσεις, αντιμετωπίζονταν από τα ίδια τα κράτη, ενώ οι «απειλές» υποδείκνυαν τις ανάγκες κάθε κράτους για θωράκιση και εξοπλισμό. Στις μέρες μας η παγκοσμιοποίηση και «το φαινόμενο της πεταλούδας» έχουν επιφέρει ανακατατάξεις σε παγκόσμιο πολιτικό επίπεδο αλλά έχουν αλλάξει και το πλαίσιο που αντιλαμβανόμαστε, ερμηνεύουμε και αντιμετωπίζουμε τα γεγονότα. Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί το μεταναστευτικό πρόβλημα με αφορμή το οποίο η φύλαξη των ελληνοτουρκικών συνόρων δεν αποτελεί αποκλειστική υποχρέωση των δύο χωρών, καθώς καθήκοντα έχει ήδη αναλάβει η εξωτερική αρχή «Frontex».

Στη χώρα μας γίνεται αντιληπτό πως το προσφυγικό/μεταναστευτικό ζήτημα είναι τα «απόνερα» του σοβαρού προβλήματος που διαδραματίζεται στη Μέση Ανατολή, κατά κύριο λόγο στη Συρία και στο Ιράκ. Στο σχετικά πρόσφατο παρελθόν το κριτήριο της εγγύτητας ήταν ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που υποδείκνυε ή και καθόριζε την ύπαρξη ενδιαφέροντος αναφορικά με οιοδήποτε ζήτημα. Τα τελευταία χρόνια το κριτήριο αυτό έπαυσε να υφίσταται. Οι ΗΠΑ το συνειδητοποίησαν με τραγικό τρόπο όταν το 2001 υπέστησαν τρομοκρατικό χτύπημα στην καρδιά της Νέας Υόρκης στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου. Ήταν μια ενέργεια που ξεπέρασε τα σύνορα των ΗΠΑ και κλόνισε τους πάντες κυρίως διότι, πρώτον, πραγματοποιήθηκε σε μια πολύ καλά φυλασσόμενη χώρα, δεύτερον, ήταν μεγάλης κλίμακας και προκάλεσε τεράστιο αριθμό θυμάτων και τρίτον, διότι μέσω της εικόνας κατάφερε να μπει σε όλα τα σπίτια σε ολόκληρο τον κόσμο δημιουργώντας έτσι και «έμμεσα», λόγω του φόβου, θύματα.

Ο θάνατος του Οσάμα μπιν Λάντεν, ηγέτη της Αλ Κάιντα που είχε αναλάβει και την ευθύνη της επίθεσης, πρόσφερε στη Δύση μια πρόσκαιρη ανακούφιση. Και παρότι η φυσική εξόντωση του ηγέτη της αποτέλεσε για την Αλ Κάιντα ένα καίριο πλήγμα, οι τρομοκρατικές επιθέσεις όχι μόνο δεν σταμάτησαν αλλά βρήκαν και μιμητές. Τον Μάρτιο του 2004 οργάνωση στα πρότυπα της Αλ Κάιντα πραγματοποίησε βομβιστικές επιθέσεις στη Μαδρίτη, ενώ τον Ιούλη του 2005 βομβιστές αυτοκτονίας ανατινάχθηκαν σε σταθμούς μετρό και σε ένα λεωφορείο στο Λονδίνο. Επρόκειτο για μουσουλμάνους που με τον τρόπο αυτό θέλησαν να εκδικηθούν τη Μ. Βρετανία για την ανάμιξή της στον πόλεμο στο Ιράκ.

Τον Ιανουάριο του 2014 μια οργάνωση που έχει αυτονομηθεί από την Αλ Κάιντα και αυτοαποκαλείται Ισλαμικό Κράτος προελαύνει στο Ιράκ και καταλαμβάνει τη Φαλούτζα και το

Ραμάντι. Σε λιγότερο από έξι μήνες έχει κατακτήσει τη Μοσούλη, το Τικρίτ και μια σειρά από άλλες Ιρακινές πόλεις. Οι εικόνες της προέλασης του αυτοαποκαλούμενου Ισλαμικού Κράτους στο Ιράκ με μαύρες σημαίες και πλήρη στρατιωτικό εξοπλισμό έκαναν τη Δύση να σαστίσει. Αυτό βέβαια δεν ήταν τίποτα μπροστά στις εικόνες που ακολούθησαν. Πιστοί θεματοφύλακες του ισλαμικού νόμου της σαρία, τα μέλη του ΙΚ προέβησαν σε αποτρόπαιες σφαγές και δολοφονίες, με έναν τρόπο μάλιστα που έμοιαζε να δοκιμάζει από τη μια τα όρια και τη φαντασία των θυτών και από την άλλη τα όρια και τις αντοχές όσων έντρομοι παρακολουθούσαν αυτά τα «κατορθώματα». Τα ερωτηματικά που εύλογα προέκυψαν ήταν πολλά, το σημαντικότερο και ίσως και το πιο κοινό ήταν το *ποιοι είναι αυτοί οι άνθρωποι και τι σ'αλήθεια θέλουν*. Με δεδομένη τη μέχρι πρότινος δράση της αλ Κάιντα στην περιοχή και με το στοιχείο πως ηγετικά στελέχη του ΙΚ είχαν από καιρό σχέσεις μαζί της θεωρήθηκε πως ο ΙΚ αποτελούσε τη συνέχεια της αλ Κάιντα υπό τη μορφή μιας νέας γενιάς τρομοκρατών. Εξάλλου, *ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας*, μια φράση που πρώτη φορά ειπώθηκε από τα χείλη του Τζορτζ Μπους το 2001 παρέμεινε σκοπός και της κυβέρνησης του Μπαράκ Ομπάμα, παρά τις όποιες αλλαγές είδαμε να σημειώνονται τα τελευταία χρόνια. Χάρη σε αυτά τα νέα στοιχεία που θα μελετήσουμε παρακάτω, άνοιξε η συζήτηση για το *αν το ΙΚ συνιστά πράγματι μια τρομοκρατική οργάνωση ή είναι ένα νέο μοντέλο που έχει αφήσει πίσω του τις παραδεδεγμένες « αρχές» της τρομοκρατίας προκειμένου να μεταβληθεί σε κάτι άλλο*. Ο λόγος που θα μας απασχολήσει μέσα από την εργασία αυτή το συγκεκριμένο θέμα είναι διότι θεωρώ πως εκεί βρίσκεται και το κλειδί για τη σωστή αντιμετώπιση του προβλήματος. Η λογική αντιμετώπισης του *one size fits all*, έχει, ως γνωστόν, πολλαπλώς (και στον τομέα της τρομοκρατίας) και επανειλημμένα αποτύχει.

Ασφαλώς, μια αποκάλυψη των ειλικρινών προθέσεων της ηγετικής δύναμης της οργάνωσης του ΙΚ, τουλάχιστον τη δεδομένη στιγμή, δεν φαντάζει εφικτή. Θα πρέπει να περάσει καιρός και να περιέλθουν στη διάθεσή μας αρκετά ακόμη στοιχεία για να μπορέσουμε με μια σχετική βεβαιότητα να αποφανθούμε. Σε ότι όμως αφορά το κύριο ερώτημά μας, θα επιχειρήσω να αναδείξω τα στοιχεία εκείνα που δείχνουν κατά πόσο το ΙΚ αποτελεί τη γενεαλογική συνέχεια της Αλ Κάιντα, σε ποια σημεία διαφοροποιείται και αν αυτά αρκούν για να συνιστούν παράλληλα μια μετατόπιση του μοντέλου της τρομοκρατίας.

Σε αδρές γραμμές θα σημείωνα κυρίως τρία πράγματα τα οποία προκαλούν εντύπωση και κέντρισαν εξ αρχής το προσωπικό μου ενδιαφέρον: α. η ταχύτατη οργάνωση και εξέλιξη του ΙΚ, β. οι μέθοδοι που εφηύρε για να προσελκύσει το παγκόσμιο ενδιαφέρον και γ. το ότι στρατολογεί νέους και νέες που έχουν μεγαλώσει στη Δύση και οι οποίοι, κατά το μάλλον ή ήττον, έχουν

γαλουχηθεί σύμφωνα με τα δυτικά πρότυπα. Σε ένα γενικότερο πλαίσιο, το ενδιαφέρον μου για το ΙΚ προκύπτει και από μια άλλη διάσταση. Το φαινόμενο του ισλαμικού εξτρεμισμού πέραν του ότι μπορεί να επιφέρει αλλαγές στην κοινωνική σύνθεση, καθώς και πολιτικές και κοινωνικές ανακατατάξεις, δεν αποκλείεται, ακόμη και σε περίπτωση αποτυχίας του, να αποτελέσει δούρειο ίππο για την εξάπλωση του μουσουλμανικού εκείνου στοιχείου που υιοθετεί και προτάσσει τη μισαλλοδοξία. Ας μην ξεχνάμε πως με την ίδια σφοδρότητα που το ΙΚ μάχεται τους αντιπάλους της Δύσης, διεξάγει και έναν σεχταριστικό πόλεμο εναντίον των σιτών μουσουλμάνων. Οι τελευταίοι, σύμφωνα με τους ακραίους σουνίτες που απαρτίζουν το ΙΚ, είναι φορείς του αμαρτήματος της αποστασίας που συνιστά εσχάτη προδοσία και καταδίκη σε θάνατο. Η παραδειγματική τιμωρία τους, λοιπόν, συνήθως υπό τη μορφή μαζικών εκτελέσεων αποτελεί συχνή πρακτική στην οποία προσφεύγει η τζιχαντιστική οργάνωση. Ωστόσο, ένα πρόσφατο τέτοιο γεγονός δεν φέρει τη σφραγίδα του ΙΚ και αυτό εντείνει τις ανησυχίες που μόλις περιέγραψα. Αφορά στην εκτέλεση του Σαουδάραβα σίιτη ιερωμένου Νιμρ αλ Νιμρ από το καθεστώς του Ριάντ που είχε σαν αποτέλεσμα να σημειωθούν μια σειρά από εξεγέρσεις σε περιοχές σιτών αλλά και να ενταθούν οι σχέσεις της Σαουδικής Αραβίας με την Τεχεράνη .

Τα ζητήματα της Μέσης Ανατολής προκρίνω πως χρίζουν μεγαλύτερης προσοχής και ενδιαφέροντος. Αυτό που μέχρι σήμερα συμβαίνει είναι να δημιουργείται θόρυβος κάθε φορά που μια επίθεση λαμβάνει χώρα κάπου στην ευρύτερη γειτονιά μας. Δεν θα ήταν υπερβολή αν λέγαμε πως ακόμα και οι σκηνές των φρικιαστικών εκτελέσεων έχουν αρχίσει να μην προκαλούν την ίδια αίσθηση όπως στην αρχή. Αν είναι πράγματι έτσι, αν αυτό το μήνυμα εκπέμπεται από τις χώρες της Δύσης, μήπως μια κλιμάκωση των επιθέσεων απέναντί τους είναι αναμενόμενη; Μήπως κάτι τέτοιο δεν διαφάνηκε από την τριπλή επίθεση στο Παρίσι τον περασμένο Νοέμβρη αλλά και από μια σειρά επιθέσεων που κάθε τόσο εμποδίζονται από τις μυστικές υπηρεσίες και τις αντιτρομοκρατικές αρχές των ΗΠΑ και των ευρωπαϊκών χωρών; Για τους παραπάνω λόγους θεωρώ απαραίτητη όχι μόνο την έγκαιρη και προς τη σωστή κατεύθυνση αντιμετώπιση του προβλήματος από τις συμμαχίες της Δύσης· απαιτείται επιπλέον μια πιο εμπειριστατωμένη ενημέρωση της κοινής γνώμης για το τι είναι και τι πρεσβεύει η οργάνωση αυτή. Θα πρέπει να γίνει ξεκάθαρο πως το ΙΚ είναι ένα απόστημα το οποίο πρέπει να σπάσει, προτού καταστεί ένα ζήτημα μη διαχειρίσιμο ή μη αναστρέψιμο.

Στόχος, ωστόσο, της εργασίας αυτής δεν είναι οι υποδείξεις λύσεων σε αυτό το φλέγον πρόβλημα. Όπως είπαμε και παραπάνω, αυτό που θα μας απασχολήσει είναι κατ' ουσία το ποιοι είναι οι εκπρόσωποι του ακραίου ισλαμιστικού κινήματος του ISIS αναφορικά με την τρομοκρατική

δράση που αναπτύσσουν, τι εκφράζουν και τι εκπροσωπούν. Θα εξετάσουμε αν είναι πράγματι πρωτόγνωρα τα όσα από τη δράση τους παρακολουθούμε να διαδραματίζονται και κατά πόσο κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενδέχεται να «τοποθετούν» την οργάνωση σε ένα άλλο επίπεδο. Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί πως η βιβλιογραφία που αφορά στο ζήτημα για την μετά-αλ Κάιντα εποχή είναι αρκετά περιορισμένη. Καθώς το θέμα έχει απασχολήσει την τελευταία διετία οι πηγές προέρχονται κατά κύριο λόγο από την έρευνα και κάλυψη των γεγονότων που έχουν γίνει για λογαριασμό ξένων ενημερωτικών μέσων και τηλεοπτικών δικτύων.

Σε ότι αφορά αναλυτικότερα το περιεχόμενο της εργασίας, μέσα από το 2ο Κεφάλαιο θα αναφερθούμε σε ορισμένες εννοιολογικές ερμηνείες του φαινομένου της τρομοκρατίας καθώς και στα εν γένει χαρακτηριστικά της. Θα μελετήσουμε επίσης τους παράγοντες που εμπλέκονται σε ένα τρομοκρατικό χτύπημα αλλά και τις ψυχολογικές επιπτώσεις που αυτό δύναται να προκαλεί. Στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου θα αναφερθούμε στο ζήτημα της διεθνοποίησης της τρομοκρατίας εστιάζοντας κυρίως στο ρόλο που έπαιξε σε αυτό η Μέση Ανατολή και θα προσπαθήσουμε παράλληλα να εξετάσουμε τον ρόλο των ισλαμιστικών κινήματων παρακολουθώντας την πορεία και εξέλιξή τους μετά την Αραβική Επανάσταση. Στο τέταρτο και τελευταίο μέρος θα δούμε συνοπτικά ποιες αλλαγές επέφερε η Αραβική Άνοιξη στις αντιλήψεις Δύσης και Ανατολής για τον εκδημοκρατισμό και την παύση των αυταρχικών καθεστώτων .

Στο τρίτο κεφάλαιο θα έχουμε τη δυνατότητα να εστιαστούμε σε στοιχεία και θεματικές που αφορούν ειδικότερα στο Ισλαμικό Κράτος. Ξεκινώντας αρχικά με μια ιστορική αναδρομή που καταλήγει στη γένεση του ΙΚ θα οδηγηθούμε στο δεύτερο μέρος όπου εξετάζονται τα δομικά στοιχεία του όπως επίσης και οι τρόποι σύνθεσης και λειτουργίας του. Στο τρίτο μέρος επιχειρούμε να εξετάσουμε το αν το ΙΚ συνιστά μια νέα γενιά τρομοκρατών ή αν αποτελεί ένα καινούριο μοντέλο τρομοκρατίας. Εδώ αναδεικνύονται παλιά και νέα στοιχεία της τρομοκρατικής δράσης, ενώ δίνεται έμφαση και στα στοιχεία εκείνα που χαρακτηρίζουν την τακτική και τις πρακτικές της «διακυβέρνησης» του ΙΚ στα κατεκτημένα από αυτό εδάφη. Το κεφάλαιο κλείνει με μια αναφορά στο ισλαμιστικό αξιακό πλαίσιο και τη σαρία για τη βαθύτερη κατανόηση όσων προηγήθηκαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

1.1 Εισαγωγή

Σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι να καταδείξουμε τους σημαντικότερους παράγοντες που εμπλέκονται στο φαινόμενο της διεθνούς τρομοκρατίας και να παρακολουθήσουμε μέσα από μια σύντομη διαδρομή το πώς το Ισλαμικό Κράτος μέσα από τη δική του στρατηγική εδραιώθηκε ως η νούμερο ένα απειλή για τις χώρες του Δυτικού Κόσμου. Αρχικά, θα προσεγγίσουμε τις έννοιες που έχουν αποδοθεί διαχρονικά στον όρο τρομοκρατία. Θα επιχειρήσουμε μέσα από αυτή την καταγραφή να εντοπίσουμε τις αλλαγές που έχουν συντελεστεί τα τελευταία χρόνια όχι μόνο ως προς τη νοηματοδότηση του όρου της τρομοκρατίας αλλά και ως προς τις μεθόδους, τα επίπεδα δράσης, τους φορείς/υποκινητές κ.α. Αναφορά γίνεται στο κεφάλαιο αυτό και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της χάρη στα οποία η σύγχρονη τρομοκρατία φαίνεται να αποκτά τη μορφή ενός ιδιόμορφου πολέμου. Στη συνέχεια θα εξετάσουμε τη διεθνοποίηση του φαινομένου καθώς και τον ρόλο που διαδραμάτισαν προς την κατεύθυνση αυτή τόσο η τεχνολογική εξέλιξη όσο και η παγκοσμιοποίηση. Τα κινήματα που ξεπρόβαλαν στη Μέση Ανατολή ύστερα από μια περίοδο πολιτικής αστάθειας και αμφιβόλου αποτελέσματος εξωτερικών παρεμβάσεων θα μας απασχολήσουν στη συνέχεια. Τέλος, μια ιστορική αναδρομή εστιασμένη στην αραβική επανάσταση ελπίζουμε να βοηθήσει σε μια βαθύτερη κατανόηση του κοινωνικοπολιτικού πλαισίου το οποίο εξέθρεψε και ανέδειξε τον εξτρεμιστικό ισλαμισμό και τα φαινόμενα ακραίας βίας που υπηρετούνται πιστά από το Ισλαμικό Κράτος, θέματα που θα μας απασχολήσουν στο επόμενο κεφάλαιο.

1.2 Εννοιολογικές Αναφορές

Στις μέρες μας το φαινόμενο της τρομοκρατίας αποτελεί κορυφαίο θέμα στην ατζέντα των περισσότερων χωρών του αναπτυσσόμενου αλλά και του αναπτυσσόμενου κόσμου. Η έννοια της τρομοκρατίας αποτελεί ήδη αρκετά χρόνια αντικείμενο συζητήσεων στο πλαίσιο των ανθρωπιστικών σπουδών. Αν και η επικαιρότητα υπογραμμίζει ολοένα και περισσότερο την ανάγκη μιας βαθιάς γνώσης, κατανόησης, καθώς και αντιμετώπισης του φαινομένου, στην πραγματικότητα ακόμη και ο ορισμός της αποδεικνύεται δύσκολη –υπό την έννοια μιας ευρείας συναίνεσης – υπόθεση. Η οπτική γωνία, από την οποία το φαινόμενο της τρομοκρατίας κάθε φορά εξετάζεται, μπορεί να εστιάζει σε μία τακτική, μια στρατηγική, ένα έγκλημα ή ένα ιερό καθήκον. Μέσα στο πλαίσιο αυτό καταγράφεται και η άποψη που θέλει την τρομοκρατία ως ένα μέσο καταφυγής των πιο αδύναμων, συνήθως, πλευρών προκειμένου να εκφράσουν είτε την

αντίδρασή τους στην καταπίεση που μπορεί να έχουν υποστεί είτε διότι θέλουν να δείξουν έμπρακτα την απέχθεια και την αποστροφή τους για κάτι. Την ασυμφωνία που προκύπτει ακόμα και ως προς την προσέγγιση του φαινομένου συνοψίζει ίσως η φράση του Terrorism Research σύμφωνα με την οποία αυτός που θεωρείται τρομοκράτης είναι για τους μεν εγκληματίας, για τους δε μαχητής της ελευθερίας (Terrorism Research, σ. 2) .

Ως πολιτική ιδέα η τρομοκρατία εμφανίζεται για πρώτη φορά κατά την περίοδο της Γαλλικής επανάστασης και ταυτίζεται αποκλειστικά με την κρατική τρομοκρατία, τη βία δηλαδή που εξαπολύει το κράτος έναντι των αντιπάλων του. Όμως από την εποχή του Ροβεσπιέρου και του Δαντόν ως τις μέρες μας φαίνεται πως έχει συντελεστεί μια σημαντική εννοιολογική «μετατόπιση» ενώ στο παρελθόν η τρομοκρατία οριζόταν σύμφωνα με τα κίνητρα και τους στόχους των φορέων και των υποκινήτων της, στις μέρες μας ορίζεται πλέον με όρους τακτικής και μεθόδων. Έναν ορισμό που υπογραμμίζει τη διαφοροποίηση αυτή δίνει ο πολιτειολόγος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Χαβάης Johan Galtung. Με αφορμή τον ορισμό του πολέμου του Clausewitz «ως τη συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα» (Μακρυδημήτρης, 1999, σ.1), ο Galtung, ορίζει αντίστοιχα την τρομοκρατία ως « τη συνέχιση της βίας με άλλα μέσα» (Galtung, 1986, σ.9). Η χρησιμότητα του συγκεκριμένου ορισμού, όπως υπογραμμίζει ο Φωτόπουλος (2014), έγκειται στο ότι αναδεικνύει την κυκλική πορεία της βίας για πολιτικούς σκοπούς από όπου κι αν προέρχεται. Μόνον αν ιδωθεί ως τέτοια, όπως συμπληρώνει, δεν θα μοιάζει ακατανόητη.

Ανάμεσα στους διάφορους ορισμούς που έχουν δοθεί μέχρι σήμερα θα πρέπει ίσως να αναφερθούμε και σε δύο επίσημους, εκείνου του αμερικανικού Στέιτ Ντιπάρτμεντ αλλά και των Ηνωμένων Εθνών. Πιο συγκεκριμένα, το αμερικανικό Στέιτ Ντιπάρτμεντ ορίζει την τρομοκρατία ως την άσκηση ή την απειλή άσκησης βίας έναντι άμαχων, ανυπεράσπιστων πολιτών για την επίτευξη ενός πολιτικού στόχου (BBC, 2002), ενώ τα Ηνωμένα Έθνη (1992) διατύπωσαν τον ορισμό για την τρομοκρατία ως εξής: τρομοκρατία είναι κάθε πράξη, η οποία μπορεί να προκαλέσει τον θάνατο ή βαρείς τραυματισμούς σε άμαχους πολίτες (...), αν αυτή έχει σαν κίνητρο να φοβίσει τον πληθυσμό ή μία κυβέρνηση (UN, 1992, σ.5).

1.3 Χαρακτηριστικά

Το στοιχείο στο οποίο σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να εστιάσει κανείς σε ότι αφορά την τρομοκρατία, είναι το ότι αποτελεί μια εγκληματική πράξη με ευρύτερο αντίκτυπο, πέραν αυτού που ασκεί στο άμεσο θύμα. Οι τρομοκρατικές ενέργειες οργανώνονται έτσι, ώστε να προκαλούν

την προσοχή και τον προβληματισμό όχι μόνο της τοπικής κοινωνίας και της κυβέρνησης αλλά ει δυνατόν και ολόκληρου του κόσμου. Με σκοπό τους τη μεγαλύτερη δυνατή δημοσιότητα οι τρομοκράτες επιλέγουν συχνά στόχους που συμβολίζουν ό,τι εκείνοι αντιμάχονται, ενώ η επιτυχία της πράξης τους δεν κρίνεται τόσο από την πράξη αυτή καθαυτή αλλά από τις αντιδράσεις που εκείνη δύναται να προκαλέσει. Οι Ολυμπιακοί αγώνες του Μονάχου αποτελούν αντιπροσωπευτικό παράδειγμα, καθώς μπορεί τα «άμεσα» θύματα να ήταν μεν 11 Ισραηλινοί, όμως ο πραγματικός στόχος ήταν η αφύπνιση του σχεδόν ενός δισεκατομμυρίου ανθρώπων που παρακολουθούσε το γεγονός.

Θα μπορούσαμε να πούμε πως στην πραγματικότητα τρεις είναι οι εμπλεκόμενοι παράγοντες στο φαινόμενο της τρομοκρατίας: οι τρομοκράτες, τα θύματα και το κοινό αίσθημα. Είναι αξιοσημείωτο πως ενώ το άμεσο θύμα εκλαμβάνει τους τρομοκράτες ως εγκληματίες χωρίς κανέναν οίκτο για την ανθρώπινη ζωή, το κοινό αίσθημα καταγράφεται περισσότερο ασταθές. Το γεγονός αυτό φαίνεται πως είναι εις γνώσιν των τρομοκρατών, οι οποίοι συχνά μετέρχονται διάφορα μέσα, ώστε να κερδίσουν τη συμπάθεια της κοινής γνώμης. Στην προσπάθειά τους επιδιώκουν να καλλιεργήσουν για τον εαυτό τους μια ηρωική εικόνα τύπου «Ρομπέν των Δασών» βοηθώντας για παράδειγμα ανήμπορους ανθρώπους να επιβιώσουν. Ένα από τα αποτελέσματα αυτής της τακτικής είναι το ότι οι κυβερνήσεις, τα ΜΜΕ αλλά και οι διάφοροι διεθνείς οργανισμοί που έρχονται αντιμέτωποι με το φαινόμενο της τρομοκρατίας δυσκολεύονται ακόμη περισσότερο να το αντιμετωπίσουν. Γενικότερα όμως, οι ίδιοι οι τρομοκράτες αρνούνται να δεχθούν πως μέσα από τις πράξεις τους προξενούν κακό, κάτι που συμβαίνει ακόμα και στις περιπτώσεις εκείνες όπου τα άμεσα θύματα δεν ήταν ο πρωταρχικός στόχος των τρομοκρατών αλλά «παράπλευρες απώλειες». Αυτό πρακτικά σημαίνει πως ο σκοπός υπερέχει όλων και μάλιστα σε τέτοιο βαθμό ώστε να μην τίθεται ζήτημα ούτε νομιμότητας των μέσων που χρησιμοποιούν ούτε και οιαδήποτε ηθικών φραγμών (Terrorism Research).

Μοιάζει κατά συνέπεια πως ο σκοπός μεταβάλλεται σε ένα «ιερό καθήκον». Για την επίτευξη του κανείς μπορεί να μετέρχεται όλα τα δυνατά μέσα, όμως κυρίως χάρη στα «αντισυμβατικά» οι τρομοκράτες έρχονται εγγύτερα στον στόχο τους. Αυτό οφείλεται στο ότι αυτά είναι που ενέχουν το στοιχείο του αιφνιδιασμού και μπορεί να προκαλούν από καθυστέρηση των αρχών στο να επέμβουν έως γενικότερη αδυναμία σε επίπεδο χειρισμού, πρόληψης και αντιμετώπισής τους. Τη δυσκολία αυτή ενδυναμώνει το γεγονός ότι η τρομοκρατία δεν υπόκειται σε κανόνες και αρχές συμπεριφοράς όπως συμβαίνει με άλλες πράξεις βίας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Καραφωτιάς (2015), συνιστά ένα νέο είδος πολέμου που διαθέτει τη δική του στρατηγική και το

οποίο μεταφέρει συνήθως το πεδίο μάχης από τα χαρακώματα στις πόλεις. Πρόκειται στην πραγματικότητα για έναν ύπουλο, απροσδόκητο, αόρατο και πολλές φορές ακήρυχτο πόλεμο.

Ένα άλλο στοιχείο που χαρακτηρίζει το φαινόμενο της τρομοκρατίας είναι ο φόβος. Η επίδραση που ασκεί ο φόβος στην ψυχολογία και κατ' επέκταση στη συμπεριφορά και την καθημερινότητα των ανθρώπων είναι εξαιρετικά σημαντική. Το διακύβευμα για κάθε ευνομούμενη κοινωνία ύστερα από μια τρομοκρατική απειλή ή ένα τρομοκρατικό χτύπημα είναι, όπως λέγεται, να μην κυριαρχήσει ο φόβος ανάμεσα στους πολίτες. Ο λόγος που επιδιώκεται κάτι τέτοιο είναι για να αποφύγει κανείς να έρθει αντιμέτωπος με μια νέα πραγματικότητα στην οποία όχι μόνο η τρομοκρατία θα έχει αναδειχθεί ισχυρή και ενδυναμωμένη αλλά όπου η έλευση μιας σειράς νέων προβλημάτων θα είναι δύσκολο να ανακοπεί. Σε αυτά μπορεί να συγκαταλέγονται θέματα είτε κοινωνικής φύσεως, όπως η ξενοφοβία, η μισαλλοδοξία κ.λ.π., είτε μπορεί να είναι ζητήματα με σημαντικές οικονομικές προεκτάσεις τα οποία ενδέχεται να προκύπτουν για παράδειγμα από τη μείωση των μετακινήσεων, την κάμψη του τουρισμού κ.λ.π. Επιπλέον, η καλλιέργεια του φόβου μπορεί να συναντάται σε διάφορες εκφάνσεις της ανθρώπινης ζωής. Μπορεί, λόγω χάρη, να συνίσταται στην απειλή μιας φυσικής βλάβης και ενός αποτρόπαια βίαιου θανάτου, σε εκφοβισμό οικονομικής φύσεως μέσω της απώλειας χρημάτων ή των αρνητικών συνεπειών της οικονομίας, σε ψυχολογική τρομοκράτηση προκειμένου να επηρεάσει τις ανθρώπινες συμπεριφορές, ή ακόμη και σε τρομοκρατία στον κυβερνοχώρο όπου απειλείται η τεχνολογική υποδομή μιας κοινωνίας. Σε κάθε περίπτωση, η καλλιέργεια του φόβου φαίνεται πως αποτελεί ένα ισχυρό χαρτί στο χέρι των τρομοκρατών. Άλλοτε για να προσελκύσουν την προσοχή, άλλοτε για να ποδηγητήσουν και άλλοτε για να αποσπάσουν τη λαϊκή συναίνεση οι τρομοκράτες γνωρίζουν πως ο φόβος καθιστά τους ανθρώπους πιο ευάλωτους με αποτέλεσμα ακόμη κι όταν δεν τους παίρνουν με το μέρος τους, να καταφέρνουν να κάμπτουν το ηθικό και τις αντιστάσεις τους.

1.4 Η Διεθνής Τρομοκρατία

Η διεθνής τρομοκρατία έχει, σε μεγάλο βαθμό, τις ρίζες της στη Μέση Ανατολή. Εκεί βλέπουμε να λαμβάνει χώρα μια σύγκρουση ανάμεσα σε δυο πλευρές που τις χωρίζουν πολιτικές, θρησκευτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές διαφορές. Η μετατόπιση, ωστόσο, του προβλήματος σε διεθνές επίπεδο δεν είχε ως χρονικό σημείο αφετηρίας την 11η Σεπτεμβρίου όπως συχνά πιστεύεται, παρόλο που ως ημερομηνία σηματοδότησε την έναρξη του «πολέμου κατά της διεθνούς τρομοκρατίας» που εξαπέλυσαν οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί της. Η αντιπαράθεση, όπως επισημαίνει ο Ντόκος (2008), ανάμεσα σε εξτρεμιστικές ισλαμιστικές οργανώσεις και

ΗΠΑ/Δύση είχε ξεκινήσει πολύ νωρίτερα, όταν ήδη από τη δεκαετία του 1990 άρχισαν να πραγματοποιούνται αρκετές σοβαρές τρομοκρατικές ενέργειες και στη Δύση. Γεγονός, ωστόσο, παραμένει σύμφωνα και με του Steans & Pettiford (2005) πως για να αναδειχθεί η τρομοκρατίας ως η επόμενη μεγάλη «απειλή» για την παγκόσμια ασφάλεια έπρεπε να σημειωθεί η επίθεση στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου.

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να σημειωθεί πως η επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων έχει βρεθεί αντιμέτωπη με μια εννοιολογικής φύσεως αδυναμία, καθώς αδυνατεί να ορίσει επακριβώς τι συνιστά «απειλή» ενάντια στην εθνική και στη διεθνή ασφάλεια. Επιπλέον, δεν έχει υιοθετήσει ακόμα ούτε κάποιο ικανοποιητικό νομικό ορισμό για την τρομοκρατία με αποτέλεσμα να παραμένουν συχνά ασαφή τα όρια ανάμεσα στην τρομοκρατία και στον συμβατικό πόλεμο. Ως εκ τούτου, η έγκαιρη και σωστή αντιμετώπιση των απειλών και της τρομοκρατίας είναι ένα ανοικτό ζήτημα. Από την άλλη πλευρά, γεννάται εύλογα η απορία με ποια κριτήρια ορισμένες ομάδες, δράσεις ή ενέργειες ορίζονται ως «τρομοκρατικές» και σε τι βαθμό αυτό μπορεί να εξυπηρετεί την ηθική νομιμοποίηση κάποιων ιδιαίτερων μορφών βίας, όπως αυτής του Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας.

Επιπλέον, η επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων έχει εστιάσει τα τελευταία χρόνια στο ζήτημα των κινημάτων υπερεθνικής ιδεολογίας τα οποία φαίνεται να επηρεάζουν σημαντικά την πολιτική των κρατών και τις αποφάσεις τους. Όπως μας πληροφορεί ο Halliday (2010), το θέμα αυτό, που αποτέλεσε μέρος της κριτικής του ρεαλισμού ως θεωρητικού πλαισίου, αποδείχθηκε θετικό στη «συναναστροφή» του με νέες μορφές πολιτικής, όπως είναι η διασπορά και τα θρησκευτικά δίκτυα. Από τη μελέτη αυτή ανέκυψαν και άλλα δεδομένα όπως για παράδειγμα η κοινωνική ανταλλαγή κυρίως ως απόρροια της παγκοσμιοποίησης. Εντέλει, αυτό που θα πρέπει να κρατήσουμε, όπως επισημαίνει ο ίδιος, είναι πως το συγκεκριμένο αντικείμενο μελέτης φαίνεται να έχει διευρύνει το ερευνητικό και μελετητικό πεδίο των Διεθνών Σχέσεων συμπεριλαμβάνοντας νέα θέματα όπως είναι ο ρόλος που διαδραματίζουν οι μη κρατικοί παράγοντες ως προς τις δυνάμεις αυτές αλλά και η στροφή προς μια υπερεθνική συγκρότηση των κοινωνιών.

Έτσι, η προέλευση της διεθνούς τρομοκρατίας θα μπορούσαμε να πούμε πως εντοπίζεται σε δύο κύριους δρώντες: στη δράση ιδιωτικών οργανώσεων από τη μια και στη μυστική δράση που προωθείται από συγκεκριμένα κράτη από την άλλη. Στην ενδυνάμωσή της συνέβαλε τις τελευταίες δεκαετίες μια σειρά νέων δεδομένων όπως το άνοιγμα των συνόρων (Συνθήκη του Σέγκεν), η παγκοσμιοποίηση των συναλλαγών και των δικτύων επικοινωνίας και οπωσδήποτε η εξέλιξη της τεχνολογίας. Σε ότι αφορά την δεύτερη κατηγορία, αυτή της «κρατικής»

τρομοκρατίας, θα έλεγε κανείς πως έχει αποτελέσει τα τελευταία χρόνια σημείο προστριβής μεταξύ των ΗΠΑ και άλλων κρατών. Ο λόγος που προκρίνεται σύμφωνα με τον Δάμτσα (2000) έγκειται στο ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες θέλησαν να «τιμωρήσουν» χώρες οι οποίες, όπως θεωρούσαν οι ΗΠΑ, επιδίδονταν σε τρομοκρατικές ενέργειες ενάντια τους (όπως η Λιβύη και η Κούβα). Ως εκ τούτου επέβαλαν οικονομικές κυρώσεις, ψήφισαν νόμους εναντίον των χωρών αυτών και προσπάθησαν να επιβάλλουν σε τρίτες χώρες την απαγόρευση των συναλλαγών με τις συγκεκριμένες. Οι αντιδράσεις που προκάλεσε αυτή η πρακτική φαίνεται πως στάθηκαν ικανές ώστε να συμβάλλουν στη διεθνοποίηση ενός προβλήματος που θα μπορούσε ενδεχομένως να έχει θεωρηθεί απλώς πρόβλημα εσωτερικής ασφάλειας των Ηνωμένων Πολιτειών (Δάμτσα, 2010, σ.95).

Είναι γνωστό πως τα κυρίαρχα κράτη καταφεύγουν για την εσωτερική τους ασφάλεια στη μονοπώληση της χρήσης βίας, ενώ την εξωτερική την ορίζουν και την καθορίζουν οι διακρατικές σχέσεις εντός του πλαισίου των κυρίαρχων κρατών. Με βάση το δεδομένο πως η κοινωνία από τη φύση της είναι άναρχη χρειάστηκε να γίνουν μακροχρόνιες και επίπονες προσπάθειες προκειμένου να αναπτυχθεί ένας κοινός κώδικας από θεσμούς, αξίες και κανόνες ανάμεσα στα κράτη, ο οποίος να μπορεί παράλληλα να ενισχύει τη μεταξύ τους συνεργασία και την εξωτερική τους ασφάλεια. Ωστόσο, όπως διερωτάται και ο Παπασωτηρίου (2008), ποιοι κανόνες και θεσμοί θα μπορούσαν να δεσμεύσουν μη κρατικές οργανώσεις, από τη στιγμή που εκείνες δεν έχουν υπογράψει διεθνείς συμβάσεις για τη συλλογική ασφάλεια και κατά συνέπεια δεν υπόκεινται σε κυρώσεις για την ενδεχόμενη παραβίασή τους; Σύμφωνα με τον ειδικό των Διεθνών Σχέσεων Vittorio Emanuele Parsi εφόσον ένα κράτος δεν αποτελεί πλέον τον μόνο ή τον κύριο δρώντα ικανό να απειλήσει την ασφάλεια των πολιτών μιας χώρας, ολόκληρη η δομή που εγγυάται την κυριαρχία του κάθε κράτους και τη συλλογική ασφάλεια, ξεφτίζει (Parsi, 2008).

Μέχρι και πριν μερικά χρόνια που η διεθνής τρομοκρατία ήταν περιορισμένη τα κράτη αρκούσαν στη λήψη μέτρων εσωτερικής ασφάλειας (αστυνομία, ποινικό δίκαιο) για την αντιμετώπιση του φαινομένου, καθώς επίσης και στην αντίστοιχη διεθνή συνεργασία. Μετά και την κλιμάκωση, ωστόσο, των επιθέσεων –ιδιαίτερα μετά την 11η Σεπτεμβρίου- οι «παραστάσεις απειλής» δίχως άλλο μεγεθύνθηκαν. Ως κύριοι λόγοι για το γεγονός αυτό θεωρήθηκαν οι εξής τρεις: i) εφόσον η Αλ Κάιντα και οι συνεργαζόμενες ισλαμιστικές οργανώσεις διέθεταν προσωπικό έτοιμο να θυσιαστεί, δεν θα υπόκεινταν και στους συνήθεις κανόνες αποτροπής, ii) το ενδεχόμενο χρήσης όπλων μαζικής καταστροφής έγινε πιο ορατό μετά την επίθεση στους δίδυμους πύργους και iii) η Αλ Κάιντα με τις συνεργαζόμενες ισλαμιστικές τρομοκρατικές οργανώσεις κατάφεραν να

διευρύνουν εντυπωσιακά το διεθνές τρομοκρατικό δίκτυο αλλά και να επεκταθούν γεωγραφικά. Αυτό που ακολούθησε μετά από αυτές τις διαπιστώσεις ήταν η λήψη αυστηρότερων μέτρων ασφαλείας σε διεθνές επίπεδο και φυσικά η αίσθηση πως τίποτα δεν θα ήταν πια το ίδιο.

1.5 Κινήματα

Οι ισλαμιστικές ομάδες που κατά κύριο λόγο δρουν εντός αλλά και εκτός της Μέσης Ανατολής είναι πολιτικοί σχηματισμοί που χρησιμοποιούν το θρησκευτικό αφήγημα για να εγείρουν πολιτικές διεκδικήσεις προς το κράτος. Οι διεκδικήσεις αυτές μπορεί να αφορούν κοινωνικές ή πολιτισμικές νόρμες, διανομή πλούτου και πηγών ή ακόμη μοντέλα διακυβέρνησης. Η δράση τους αναφορικά με τα αυταρχικά καθεστάτα, όπως επισημαίνει ο Quinn Mecham (2010), καταγράφεται ως σημαντική από την άποψη ότι ενδέχεται να αποτελούν ένα πολιτικό αντίβαρο και ένα μέσο πίεσης απέναντί τους.

Είναι γεγονός πως τα ισλαμιστικά κινήματα διαφοροποιούνται σε μεγάλο βαθμό από τους όποιους κοσμικούς ανταγωνιστές τους και επιπλέον συγκρινόμενοι μαζί τους καταφέρνουν να μοιάζουν ισχυρότεροι. Ανάμεσα στους λόγους που συμβαίνει αυτό λογικά θα βρίσκεται και εκείνος που αιτιολογεί το γιατί τελευταία ενισχύεται όλο και περισσότερο η πολιτική τους κυρίως δυναμική. Η δυνατότητα πρόσβασης σε κοινωνικά δίκτυα στον τομέα της θρησκευτικής πίστης και της εκπαίδευσης είναι αυτό που τους παρέχει τη δυνατότητα τόσο της επικοινωνίας όσο και της στρατολόγησης. Οι οικονομικές ανάγκες σε πρώτη φάση καλύπτονται συνήθως μέσα από ένα κύκλο χορηγών ή ακόμη και υπό το πρόσχημα της φιλανθρωπίας. Το ισχυρό τους όμως χαρτί, σύμφωνα με τον, είναι ο θρησκευτικός τους μανδύας χάρη στον οποίο ως ένα βαθμό μπορούν να νομιμοποιούν τη δράση/ αντίδρασή τους αλλά κυρίως τους βοηθά στο να προφυλάσσονται από τις καταπιεστικές πολιτικές που ενδεχόμενα τους ασκούν τα καθεστάτα (Mecham, 2014). Στα αποτελέσματα αυτής της τακτικής καταγράφονται η θεσμική τους ενδυνάμωση αλλά και η δυνατότητα κατοχής μιας ευρείας γκάμας μέσων για κοινωνική κινητοποίηση.

Πέρα από τις ισλαμικές ή φονταμενταλιστικές ομάδες υπάρχουν σε παγκόσμιο επίπεδο και άλλου είδους τρομοκρατικές οργανώσεις. Τα κοινά στοιχεία που μοιράζονται πολύ συχνά είναι ελάχιστα και αφορούν κυρίως τον τρόπο που αυτές δρουν και τα ερεθίσματα που τις κινητοποιούν. Ειδικότερα, τα κίνητρά τους μπορεί να εκτείνονται από τη φτώχεια ή την άγνοια μέχρι την εκδίκηση για ταπεινώσεις που έλαβαν χώρα στο παρελθόν και την απόγνωση για το μέλλον. Λόγω των διαφοροποιήσεων που υπάρχουν ανάμεσα στις τρομοκρατικές οργανώσεις, και μάλιστα σε όλα σχεδόν τα επίπεδα, καθίσταται αδύνατη η δημιουργία ενός «στερεότυπου τρομοκράτη».

Σε αυτό δεν βοηθά ούτε η τυπολογία διότι είναι εξαιρετικά ευρεία και περιλαμβάνει ακροαριστερούς, ακροδεξιούς, εθνικιστές/αποσχιστικούς και θρησκευτικούς τρομοκράτες. Αλλά ακόμα και ανάμεσα σε μία κατηγορία μπορεί να καταγράφονται διαφορές, αφού δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο πολλές οργανώσεις να παρουσιάζουν μικτά κίνητρα.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε σχεδόν σε ολόκληρο τον μουσουλμανικό κόσμο η ανάδυση μιας πλειάδας κινήσεων ολοκληρωτικού χαρακτήρα. Πρόκειται, συνήθως, για πολιτικοποιημένα κινήματα τα οποία έχουν ως σκοπό την κατάργηση αυταρχικών καθεστώτων, όπου αυτά υπήρχαν/υπάρχουν, και τον επαναπροσδιορισμό της σχέσης κράτους – κοινωνίας, ιδιαίτερα μάλιστα σε περιοχές με μεγάλους μουσουλμανικούς πληθυσμούς. Το χαρακτηριστικό που διακρίνει τα κινήματα αυτά και που ομολογουμένως έχει προκαλέσει ιδιαίτερη αίσθηση στην κοινή γνώμη είναι το ότι αρέσκονται στο να καταφεύγουν σε ακραίες μορφές βίας.

Την άποψη που θέλει την ακραία μορφή βίας ενδημικό στοιχείο των λαών της Μέσης Ανατολής επιχειρεί παρακάτω να καταρρίψει ο Ιρλανδός ειδικός επί των Διεθνών Σχέσεων Fred Halliday: «Οι μη δημοκρατικοί ηγέτες, παραδοσιακοί και σύγχρονοι, υπήρξαν εξίσου απάνθρωποι και δεσποτικοί με όμοιούς τους οπουδήποτε αλλού» (Halliday, 2010, σ.319). Αν ακόμη μιλήσουμε με αριθμούς, ο Halliday υπενθυμίζει πως οι αιματηρότεροι πόλεμοι διεξήχθησαν στην Ευρώπη και στη Βόρεια Αμερική, καθώς οι απώλειες, για παράδειγμα, από την αραβοϊσραηλινή διαμάχη από το 1948 ως το 2000 ήταν αρκετά μικρότερες συγκριτικά με αυτές του Πολέμου στο Βιετνάμ ή των πολέμων στη Νότια Αφρική. Επισημαίνει επίσης πως οι μορφές βίας φαίνεται να «εισήχθησαν» στη Μέση Ανατολή, όπως καταμαρτυρούν τα γεγονότα κι αυτό διότι οι σύγχρονοι δημοκρατικοί ηγέτες της περιοχής (ο Σαντάμ, ο Άσαντ, ο Χομεϊνί) απεδείχθησαν εντέλει πολύ πιο βάνανσοι από τους παραδοσιακούς μονάρχες. Το ίδιο παρατηρεί να συμβαίνει και με τις μορφές βίας που συνδέονται με τη σύγχρονη πολιτική, όπως η κρατική υπονόμευση και επιθετικότητα, η τρομοκρατία και η εξέγερση από την πλευρά των κυβερνωμένων. Αυτά τα εγκλήματα «εξαγνίζονται» κατά κάποιο τρόπο μπροστά στα κίβδηλα διλήματα της εποχής περί «ταυτότητας», «επανάστασης», «απελευθέρωσης» κ.λ.π. Οι επιθέσεις του Σαντάμ κατά των γειτόνων του στο Ιράν και στο Κουβέιτ, καθώς επίσης και η επιχείρηση Ανφάλ το 1988 θεωρούνται εν ολίγοις πράξεις μίμησης δικτατόρων του περασμένου αιώνα, και συγκεκριμένα του Χίτλερ και του Στάλιν. Οι πρακτικές που εφάρμοσαν ο Σάχης και ο Χομεϊνί επηρεάστηκαν από πιο σύγχρονες αυταπάτες, ο πρώτος οδηγούμενος από το όραμα μιας λαμπρής οικονομικής ανάπτυξης και ο δεύτερος από το όραμα μιας εθνικής και πολιτιστικής αντεπανάστασης. Όπως καταλήγει ο Halliday, η προσφυγή στην τρομοκρατία από τους φονταμενταλιστές και τους

εθνικιστές, είτε πρόκειται για ισλαμιστές αντάρτες είτε για την εβραϊκή Στερν Γκαγκ στην Παλαιστίνη, αναπαράγει αυτό που, έναν αιώνα νωρίτερα άλλες τρομοκρατικές ομάδες στην Αρμενία, στην Ιρλανδία, στην Ινδία και αλλού, έπρατταν. Ορισμένα ξένα παραδείγματα, μάλιστα, με πιο αξιοπρόσεκτο αυτό του IRA, ενέπνευσαν και τις δύο πλευρές σύγκρουσης, την εβραϊκή οργάνωση Ιργκούν και την παλαιστινιακή Φατάχ (Halliday, 2010, σ.320).

Βία και θρησκεία παρουσιάζονται στο μεταξύ να συνδέονται στενά. Το πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως στην ερμηνεία των ιερών κειμένων που πολλές φορές όμως δεν αποτελεί παρά μια συνειδητή πολιτική πράξη και όχι μια εντολή επιβεβλημένη από τη θρησκεία. Έτσι, αν σκοπός είναι να δικαιολογηθούν δολοφονίες αμάχων και άλλες στυγερές και αποτρόπαιες πράξεις τα ιερά κείμενα θα ερμηνευθούν προς αυτή την κατεύθυνση. Ειδικότερα, σε ότι αφορά το Κοράνι, γίνεται συχνά λόγος για τα αιμοδιψή του εδάφια. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται συγκεκριμένα για το πέμπτο κεφάλαιο, τη σούρα Αλ Μάιντα, η οποία καταφέρεται εναντίον των εβραίων, των χριστιανών και των Σαβαίων, καθώς επίσης και για το ένατο κεφάλαιο που αφορά στη μεταμέλεια, τη σούρα Αλ Ταούμπα. Όμως αντίστοιχα κείμενα υπάρχουν και στην Παλαιά Διαθήκη, στο Βιβλίο της Δευτερονομίας, μέσα από τα εδάφια του οποίου ο πιστός παρακινείται να διαπράξει γενοκτονίες, να σφαγιάσει αιχμάλωτους πολίτες και να προβεί σε εθνοκάθαρση. Η άποψη αυτή, ωστόσο, απηχεί τη μία πλευρά των μελετητών, καθώς υπάρχει και η εκ διαμέτρου αντίθετή της. Σύμφωνα με αυτή η βία είναι σύμφυτη με τη μουσουλμανική θρησκεία και τις επιταγές του Κορανίου. Αυτή την οπτική εξετάζει το θέμα ο Ανδρέας Ανδριανόπουλος σε πρόσφατο άρθρο του (Ανδριανόπουλος, 2015). Μέσα από τη συνέντευξη ενός πιστού μουσουλμάνου της κοινότητας Αμπού Μπεκρ στο Μπακού συλλέγει στοιχεία τα οποία τον οδηγούν στο παρακάτω συμπέρασμα. Όπως αναφέρει, οι μουσουλμάνοι στη Δύση δεν μπορούν να ενσωματωθούν στις αρχές και τις αξίες του δυτικού τρόπου ζωής. Οι αντιλήψεις τους παραμένουν αναλλοίωτες και ταυτόχρονα άσβεστο παραμένει το μίσος τους για τους αλλόθρησκους. Πρόκειται στην πραγματικότητα για δυο τελείως διαφορετικούς κόσμους, κάτι που η Δύση αρνείται πεισματικά να δεχθεί. Όσο φερειπείν η Δύση σκέφτεται ανθρωπιστικά (λχ τη διαχείριση της κρίσης με τους πρόσφυγες) εισπράττει φόνους και τρομοκρατική βαρβαρότητα. Σύμφωνα με το Κοράνι και πολλά «χαντίντ» (πράξεις ερμηνείας κι εφαρμογής των κανόνων) η μετεγκατάσταση σε κομμάτια γης που δεν είναι, καθ' όλον ή εν μέρει ελεγχόμενα από το Ισλάμ, αποτελεί ιερή υποχρέωση για κάθε πιστό μουσουλμάνο. Στα μέρη αυτά έχουν την υποχρέωση να εργαστούν με σκοπό τη διάδοση του μηνύματος του Ισλάμ αλλά και την εγκαθίδρυση ενός ισλαμικού κράτους.

Με άλλα λόγια, ο Ανδριανόπουλος αναγνωρίζει πως είναι οι γραφές που ευθύνονται και καθοδηγούν την συμπεριφορά των πιστών, εφόσον όλοι οφείλουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο να ενταχθούν στο ‘Νταρ αλ Ισλάμ’ (στον κόσμο του Θεού) και καταλήγει:

« Ενώσω εσείς επιμένετε και ομιλείτε για ανθρωπισμό, υποδοχή προσφύγων με τρόπο ανοικτό και με στόχο την ομαλή αφομοίωση, αυτοί θα συνεχίσουν να δουλεύουν για τη σταδιακή επιβολή της Σαρία (ισλαμικού νόμου) και την καθυπόταξη των καφίρων (άπιστων). Σε εποχές εντάσεων μάλιστα αυτός ο στόχος μπορεί να πάρει τη μορφή τρομοκρατικών κινήσεων και ένοπλων συγκρούσεων. Όλος ο κόσμος αποτελεί δυνάμει προέκταση της εξουσίας του Ισλάμ. Η Τζιχάντ (αγώνα) για την επιβολή του μπορεί να πάρει (και να νομιμοποιείται γι αυτό) κάθε μορφή» (Ανδριανόπουλος, 2015, σ.2).

1.6 Αραβική Επανάσταση

Κάνοντας μια σύντομη ιστορική αναδρομή θα κατανοήσουμε καλύτερα το πώς προέκυψαν όλα αυτά τα κινήματα και τι ήταν τελικά αυτό που άναψε την πρώτη σπίθα για το ξέσπασμα και την εξάπλωση της αραβικής επανάστασης. Όπως αναφέρει ο Χαλαζιάς (2008), η καχυποψία και η αμφισβήτηση απέναντι στις μοναρχικές ηγεσίες της περιοχής έδωσαν το έναυσμα για τις πρώτες προσπάθειες ανατροπής των καθεστώτων αυτών. Το Ιράν, ήδη το 1979, πέρασε μέσα από την ισλαμική επανάσταση στην εγκαθίδρυση μιας ισλαμικής δημοκρατίας. Είχε προηγηθεί η εκδίωξη του σάχη από την εξουσία και η επιστροφή του Αγιατολάχ Χομείνι από την εξορία. Η δημοκρατία αυτή δεν ήταν παρά η προσπάθεια προσαρμογής μιας κοινωνίας στις νόρμες των εντολών του Κορανίου ή αλλιώς του Συντάγματος του ισλαμικού θεοκρατικού καθεστώτος. Από τότε ξεκίνησε και η συζήτηση περί «εξαγωγής» της ισλαμικής επανάστασης και σε άλλες χώρες. Η προσπάθεια αυτή αποδείχθηκε μάταιη, τουλάχιστον για το διάστημα που διαρκούσε η κομμουνιστική κυριαρχία στον ανατολικό κόσμο.

Στο Αφγανιστάν οι μουσουλμανικές δυνάμεις που μάχονταν εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης και των Κομμουνιστών και εντέλει επικράτησαν, βάλθηκαν να εγκαθιδρύσουν ένα νέο κράτος. Την πορεία του ισλαμικού εκδημοκρατισμού ακολούθησε, καθώς μας πληροφορεί η Garner (1996) και το Σουδάν, ενώ στην Αίγυπτο και την Αλγερία τα μουσουλμανικά πολιτικά κόμματα κέρδιζαν συνεχώς έδαφος. Σε περιοχές όπως το Πακιστάν και τη Σαουδική Αραβία, όπου δηλαδή το κράτος ήταν ήδη μουσουλμανικό, η μουσουλμανική αναγέννηση κατάφερε να δώσει νέα πνοή. Στην Παλαιστίνη ισλαμικά κινήματα, όπως η Χαμάς, συναγωνίζονταν με το Απελευθερωτικό Κίνημα

για την ηγεσία των Παλαιστινίων, ενώ και στην Τουρκία τα ισλαμικά πολιτικά κόμματα γνώρισαν άνθηση.

Τον Δεκέμβρη του 2010 εμφανίστηκε στη Μέση Ανατολή και τη Βόρειο Αφρική ένα νέο κύμα διαδηλώσεων και διαμαρτυριών που έμεινε γνωστό ως «Αραβική Άνοιξη». Όπου δεν ξέσπασαν εξεγέρσεις (όπως στη Συρία, την Τυνησία και την Αίγυπτο) καταγράφηκαν διαδηλώσεις και διαμαρτυρίες. Οι δικτατορίες των των Ζιν Ελ-Αμπιντίν Μπεν Αλί, Χόσνι Μουμπάρακ και Μουαμάρ Καντάφι ανατράπηκαν. Σύμφωνα με άρθρο του Ben Abdallah El-Allahoui Micham στη Le Mond (2014) η εν πολλοίς επικρατούσα άποψη πως τα αραβικά κράτη δεν ήταν σε θέση να επινοήσουν και να επιβάλλουν ένα δημοκρατικό σύστημα, κλονίστηκε. Όπως ο ίδιος επισημαίνει, η επανάσταση αυτή πέρασε μέσα από τέσσερις φάσεις. Το πρώτο ξέσπασμα που κράτησε ως το 2011 αφορούσε στη διεκδίκηση δικαιωμάτων αναφορικά με την αξιοπρέπεια και την ιδιότητα του πολίτη. Τον επόμενο χρόνο κατά τη δεύτερη φάση της επανάστασης οι αγώνες πέρασαν σε τοπικό επίπεδο. Τότε πραγματοποιήθηκε και η όσμωση του αγώνα με τις ιδιαιτερότητες και την ιστορική κληρονομιά της κάθε χώρας. Την ίδια στιγμή, η ανάμιξη εξωτερικών δυνάμεων άρχισε να οδηγεί τα πράγματα σε επικίνδυνες ατραπούς.

Το 2013 την επαναστατική αυτή διαδικασία σημάδεψαν η διεθνοποίηση και η επιθετικότερη ανάμιξη των περιφερειακών και των δυτικών δυνάμεων. Η σύγκρουση μεταξύ σουνιτών και σιιτών γενικεύτηκε σε όλη τη Μέση Ανατολή με τη σύρραξη να μεταφέρεται πλέον σε θρησκευτικό επίπεδο. Αποτέλεσμα του γεγονότος αυτού ήταν η αναθέρμανση και όξυνση της αντιπαλότητας ανάμεσα στον ισλαμισμό και στην κοσμική εξουσία.

Μέσα στις δεδομένες συνθήκες οι θρησκευτικές εντάσεις και οι γεωπολιτικές αντιπαλότητες επικράτησαν των όποιων τοπικών ιδιαιτεροτήτων, ενώ σε πολλές περιπτώσεις οι τοπικοί πολιτικοί παράγοντες μετατράπηκαν σε αιρούμενα των ξένων δυνάμεων. Μέσα στο χαοτικό αυτό κλίμα αρκετά κινήματα βρήκαν πρόσφορο έδαφος για να συσταθούν, να οργανωθούν και να προωθήσουν τους λιγότερο ή περισσότερο ενάρετους στόχους τους.

Οι ισλαμιστικές ομάδες, όπως για παράδειγμα η αιγυπτιακή μουσουλμανική αδελφότητα, έπαιξαν κυρίαρχο ρόλο σε αυτές τις επαναστάσεις προβάλλοντας αφενός αντίσταση στα αυταρχικά καθεστώτα αλλά και αφετέρου στις πολιτικές διαδικασίες μετάβασης των αναδυόμενων κυβερνήσεων (Lynch, 2014). Στο Ιράκ και στη Λιβύη αμφισβήτησαν επίσης τις μοναρχίες ημιφεουδαρχικού τύπου, καθώς όπως επισημαίνει ο Ιρανός διανοούμενος Χουσεϊν Μπανί Ασσάντ Ιδεολογικά, η επανάσταση δεν μπορεί να υποστηρίξει συστήματα σαν αυτό της Σαουδικής Αραβίας γιατί το Ισλάμ δεν έχει βασιλείς (Χαλαζίας, 2008, σ.227).

1.7 Ανακεφαλαίωση

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε πως από την εποχή της Γαλλικής επανάστασης ως τις μέρες μας η τρομοκρατία έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές, καθώς έχει σφυρηλατηθεί από τις κοινωνικοπολιτικές, οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις της πρόσφατης ιστορίας. Η μεγαλύτερη μετατόπιση καταγράφεται στο ότι η «τακτική και η μέθοδος» κατάφεραν να εκτοπίσουν τα «κίνητρα και τους στόχους» βάσει των οποίων οριζόταν η τρομοκρατία μέχρι πρότινος. Η δημοσιότητα, η καλλιέργεια του φόβου και η ακραία βία αποτελούν τα σημαντικότερα ίσως νέα της χαρακτηριστικά, στα οποία προστέθηκε –ειδικά μετά την 11η Σεπτεμβρίου- και η διεθνοποίηση του φαινομένου. Καταλύτης για τους παραπάνω νεωτερισμούς θεωρήθηκε η παγκοσμιοποίηση, ενώ ιδιαίτερο ρόλο φαίνεται πως έπαιξε η κατάργηση των συνόρων με τη Συνθήκη Σένγκεν.

Τη διεθνοποίηση και εξαγωγή του φαινομένου δρομολόγησαν μια σειρά από κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις που διαδραματίστηκαν στη Μέση Ανατολή από τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Μετά την εκδίωξη του Σάχη από το Ιράν κι άλλες χώρες ένιωσαν την ανάγκη να εναντιωθούν σε αυταρχικά καθεστώτα, όπου αυτά υπήρχαν. Στην πορεία η εμπλοκή υπερεθνικών κινημάτων, καθώς και η ανάμιξη ξένων χωρών δυσχέραναν το όνειρο για την εγκαθίδρυση μιας ισλαμικής δημοκρατίας στις χώρες αυτές. Η κρίση που ακολούθησε ευνόησε τη δημιουργία και ενίσχυση ακραίων ισλαμιστικών κινημάτων που ενδύθηκαν τον θρησκευτικό μανδύα για τις πολιτικές τους διεκδικήσεις. Το φαινόμενο της ακραίας βίας που εισήγαγαν τα κινήματα αυτά αποτελεί στις μέρες μας μείζον ζήτημα, με αρκετή συζήτηση να γίνεται γύρω από το αν η βία ενδημεί τελικά στη μουσουλμανική θρησκεία ή όχι. Όπως φαίνεται η Δύση θα χρειαστεί να λύσει μια σειρά από αρκετά δυσεπίλυτους γρίφους και να επανεξετάσει τις θέσεις τις ως προς την προσέγγιση του φαινομένου προκειμένου να αντιμετωπίσει επιτυχώς το πρόβλημα. Έννοιες όπως «ανεκτικότητα» και «πολυπολιτισμικότητα» θα χρειαστεί να επαναξιολογηθούν εφόσον αποδεικνύεται πως ισχύουν και τηρούνται μονόπλευρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΤΟ ΙΣΛΑΜΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

2.1 Εισαγωγή

Η εμφάνιση του ISIS το 2014 αποτέλεσε ένα μυστήριο, ιδιαίτερα μάλιστα για όσους δεν παρακολουθούσαν στενά τα τεκταινόμενα στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Ο τρόπος δράσης του έδωσε εξαρχής την εντύπωση μιας μεθόδου σχεδόν πρωτόγνωρης με εικόνες απίστευτης βαρβαρότητας να κατακλύζουν τα τηλεοπτικά δίκτυα και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το αίσθημα φρίκης που προκάλεσαν οι εικόνες αυτές διατηρήθηκε από το γεγονός ότι για αυτούς τους ανθρώπους που ταχύτατα και κυριολεκτικά «κάτω από τη μύτη της Δύσης» είχαν συσταθεί σε μια τρομοκρατική οργάνωση δεν γνωρίζαμε σχεδόν τίποτα. Ακόμα και σήμερα η μυστικότητα που φροντίζει σε πολλούς τομείς να διατηρεί η οργάνωση δεν επιτρέπει την απεικόνιση του καθαρού τρομοκρατικού της προφίλ. Στόχος μας, ωστόσο, παραμένει να φωτίσουμε όσο μας επιτρέπεται τα σημαντικότερα σημεία. Για τον λόγο αυτό θα επιχειρήσουμε μια ενδοσκόπηση στη φύση και τη σύνθεση της οργάνωσης προκειμένου αν μπορέσουμε να αποφανθούμε για το αν τελικά το ΙΚ έχει ανοίξει ένα εντελώς καινούριο κεφάλαιο στην ιστορία της τρομοκρατίας ή αν τα μέλη του συνιστούν τη συνέχιση της προηγούμενης γενιάς τρομοκρατών.

Η μελέτη μας αυτή πρόκειται να διεξαχθεί μέσα από τέσσερις υποενότητες. Η πρώτη πραγματεύεται το ιστορικό πλαίσιο μέσα από το οποίο θα εξετάσουμε το πώς προέκυψε η ανάδυση του ΙΚ και τι ρόλο έπαιξαν σε αυτό οι χώρες της Δύσης. Στη δεύτερη υποενότητα μελετάται η δομή της οργάνωσης, ενώ στην τρίτη διερευνάται το αν το ΙΚ εκπροσωπεί μια νέα γενιά τρομοκρατών ή ένα νέο μοντέλο τρομοκρατίας. Στο σημείο αυτό γίνεται αναφορά στα σημαντικότερα χαρακτηριστικά που διακρίνουν την οργάνωση, προκειμένου να διαπιστωθεί αν έχει όντως εισαγάγει «καινά δαιμόνια» στο φαινόμενο της τρομοκρατίας ή αποτελεί απλώς τη συνέχιση προγενέστερων μορφωμάτων. Μεταξύ αυτών υπογραμμίζονται και οι όποιες αλλαγές έχουν συντελεστεί αναφορικά με θέματα όπως εκείνο των εδαφικών βλέψεων, της κλίμακας των τρομοκρατικών επιθέσεων, αλλά και της διαφοροποίησης των κινήτρων ή του σκοπού σε σχέση με άλλες οργανώσεις. Σημαντικό κομμάτι της μελέτης μας αποτελεί ασφαλώς το θέμα του θρησκευτικού φανατισμού το οποίο αποδεικνύεται ένα «μήνυμα» με πολλούς αποδέκτες. Επιπρόσθετα θα σταθούμε στο ότι το ΙΚ καταγράφει μεγάλη εισροή χρήματος στα ταμεία του. Είναι άραγε αποτέλεσμα της πάγιας μεθόδου χρηματοδότησης από τους μεγάλους οίκους της Σαουδικής Αραβίας ή μήπως οφείλεται σε κάποια δική του πρωτοπορία; Και φυσικά εξετάζοντας τη σχέση του ΙΚ με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης θα προσπαθήσουμε να

συμπεράνουμε το αν η χρήση τους έχει αλλάξει κάτι στη φύση και τον ρόλο της τρομοκρατίας. Με την τέταρτη υποενότητα που κλείνει το κεφάλαιο θα αναφερθούμε στο αξιακό πλαίσιο της οργάνωσης για να καταλάβουμε βάσει ποιων διαφορών το ΙΚ διεξαγάγει έναν σεχταριστικό πόλεμο έναντι των σιτών. Τέλος, η σύντομη αναφορά μας στον ισλαμικό νόμο της σαρία έχει ως στόχο να αντιληφθούμε το πώς αυτή μετατρέπεται στα χέρια των εξτρεμιστών σε μέσο βάνουσης χειραγώγησης όχι μόνο του ισλαμικού αλλά ολόκληρου του κόσμου.

2.2 Ιστορική Διαδρομή

Το Ισλαμικό Κράτος στις μέρες μας θεωρείται κατεξοχήν παιδί του πολέμου. Οι περισσότεροι αναλυτές το θεωρούν γέννημα του πολέμου στο Ιράκ μετά την εισβολή των ΗΠΑ το 2003 και του πολέμου στη Συρία το 2011. Οι ΗΠΑ, η Ευρώπη και οι περιφερειακοί της σύμμαχοι, όπως η Τουρκία, η Σαουδική Αραβία, το Κατάρ και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα θεωρούνται υπεύθυνοι για τη δημιουργία των συνθηκών που επέφεραν την άνοδο του Ισλαμικού Κράτους (Cockburn, 2014). Σύμφωνα με την Loretta Napoleoni, «δεν μπορεί να προκύψει επιτυχημένη στρατηγική αν συνεχίσουμε να αρνούμαστε το προφανές, ότι η δημιουργία του Χαλιφάτου είναι συυφασμένη με δεκαετίες δυτικής πολιτικής και παρεμβάσεων στη Μέση Ανατολή»(Napoleoni,2014, σ. 35)

Είναι πλέον γνωστό πως από τον Σεπτέμβρη του 2001 ως τον Μάρτη του 2003 οι ΗΠΑ προετοίμαζαν την επίθεση στο Ιράκ. Καθώς δεν είχαν στη διάθεσή τους αποδείξεις που να επαληθεύουν τους ισχυρισμούς τους περί κατοχής όπλων μαζικής καταστροφής από την πλευρά του Σαντάμ Χουσεΐν, αποφάσισαν να παίξουν το χαρτί της τρομοκρατίας. Έτσι, πληροφόρησαν το κοινό πως το καθεστώς του Σαντάμ συνδεόταν με την τρομοκρατία, με πλασματικό σύνδεσμο τον Αμπού Μουσάμπ αλ Ζαρκάουι¹ (Napoleoni, 2014). Εκ των υστέρων αρκετοί αμερικανοί αξιωματούχοι παραδέχθηκαν πως αυτό ήταν λάθος. Ο απόστρατος αξιωματικός των στρατιωτικών μυστικών υπηρεσιών των ΗΠΑ, Μάικλ Φλιν σε πρόσφατη συνέντευξή του δήλωσε πως όσο βάνουσος κι αν ήταν ο Σαντάμ Χουσεΐν, ήταν λάθος να τον εξοντώσουν. Το ίδιο λάθος ήταν και η εξόντωση τουΚαντάφι στη Λιβύη. Η ιστορία, πρόσθεσε, θα μας κρίνει πολύ αυστηρά για αυτό (Flynn, 2015, σ.6). Με την άποψη αυτή συντάσσονται κι άλλοι αναλυτές που ασχολούνται το ζήτημα. Η Angela Keaton, ιδρύτρια του antiwar.com, υποστηρίζει πως το Ιράκ με τον Σαντάμ λειτουργούσε τουλάχιστον σαν κράτος, όσο δεινός κι αν αυτός ήταν. Για τους

¹ Ο Αλ Ζαρκάουι γεννήθηκε στο Αμμάν της Ιορδανίας το 1966 και σκοτώθηκε σε αμερικανική επιχείρηση στη Μπακούμπα του Ιράκ το 2006.

πολίτες υπήρχε, όπως λέει, μια κανονικότητα. Μετά την επέμβαση των Αμερικανών η ανατροπή του καθεστώτος επέφερε κενό εξουσίας αλλά και τεράστια καταστροφή στην υποδομή της χώρας (The Origin of ISIS), ενώ ο Daniel Mc Adams προσθέτει: «η Αμερική είναι αιχμάλωτη εξαιτίας της φιλοσοφίας που έχει για την αλλαγή καθεστώτων. Όσο καλή είναι στο να διαλύει χώρες, τόσο κακή είναι στο να τις ξαναενώνει» (The Origin of Isis, 2015).

Έτσι, η ιστορία θέλει τον ταραξία και απατεωνίσκο Αλ Ζαρκάουι να ασπάζεται τον ριζοσπαστικό σαλαφισμό στη φυλακή. Όταν αποφυλακίστηκε πήγε στο Αφγανιστάν για να ενταχθεί στους κόλπους των μουτζαχεντίν, όπου λέγεται πως απέρριψε την πρόταση του Οσάμα Μπιν Λάντεν να προσχωρήσει στην Αλ Κάιντα, καθώς δεν ήταν έτοιμος να πολεμήσει εναντίον των ΗΠΑ. Προτίμησε να στραφεί εναντίον του κοντινού εχθρού που ήταν η κυβέρνηση της Ιορδανίας και να αγωνιστεί για τη δημιουργία ενός γνήσιου ισλαμικού κράτους στην περιοχή. Η άφιξή του στο Ιράκ μετά από λίγο καιρό σήμανε και τις πρώτες επιθέσεις αυτοκτονίας στην περιοχή. Στα τέλη του 2004 ο Οσάμα Μπιν Λάντεν τον έχρισε επικεφαλής της Αλ Κάιντα στο Ιράκ. Ο Ιορδανός ανέλαβε μια ομάδα τζιχαντιστών, την Ταουχίντ ουάλ Τζιχάντ, που αργότερα μετονομάστηκε σε Ισλαμικό Κράτος στο Ιράκ (IKI). Την άνοιξη του 2004 ο φόβος του πως μια ενωμένη εθνικιστική αντίσταση σουνιτών σιτών θα μπορούσε να αναδυθεί ως κοσμικό μέτωπο στο Ιράκ, επιβεβαιώθηκε. Ο Μπιν Λάντεν δεν πίστευε ποτέ ότι η σιιτική εξέγερση του Μοκτάντα αλ Σαντρ θα προσέλκυε τον θαυμασμό των σουνιτών ανταρτών. Ήταν τότε που αποφάσισε να εντάξει τον Αλ Ζαρκάουι και την ομάδα του στην Αλ Κάιντα και να προσχωρήσει στον σεχταριστικό της πόλεμο. Η οργάνωση μετονομάστηκε σε αλ Κάιντα στο Ιράκ. Η ανοδική της πορεία με τον Αλ Ζαρκάουι ανακόπηκε, όταν ο εκείνος σκοτώθηκε σε αμερικανική επιδρομή των ΗΠΑ το 2006 (Napoleoni, 2014).

Το γεγονός αυτό από μόνο του ίσως να μην αποτελεί επαρκή εξήγηση του γιατί στη συνέχεια αποδυναμώθηκαν όλες οι τζιχαντιστικές ομάδες στο Ιράκ. Και πράγματι, ο Greg Bruno (2014) εντοπίζει άλλα δυο γεγονότα τα οποία συνέβαλαν προς την κατεύθυνση αυτή: το ένα ήταν η Σουνιτική Αφύπνιση, η προσπάθεια, δηλαδή, των πρεσβύτερων να πείσουν τον πληθυσμό να δει εχθρικά τους τζιχαντιστές και το δεύτερο ήταν η αμερικανική στρατιωτική τακτική της κλιμάκωσης (“surge”). Από το 2010 που ο Αμπού Μπακρ αλ Μπαγκντάντι έγινε ηγέτης της Αλ Κάιντα στο Ιράκ, τα πράγματα πήραν άλλη τροπή. Η ομάδα ονομάστηκε και πάλι Ισλαμικό Κράτος στο Ιράκ και παράλληλα με τις επιθέσεις εναντίον αμερικανικών στόχων άρχισε να ασχολείται με τοπικιστικά θέματα. Στη δημιουργία των συνθηκών είχε μεταξύ άλλων συμβάλει και η σιιτική κυβέρνηση του Μαλίκι, η οποία συχνά προέβαινε σε διακρίσεις εις βάρος σουνιτών

(Bradley et all, 2014). Έτσι, η σεχταριστική σύγκρουση αναβίωσε, καθώς το ΙΚΙ άρχισε να επιτίθεται σε σιιτικούς στόχους.

Όμως τόσο το μέγεθος της οργάνωσης όσο και οι δυνατότητές της αποδείχθηκαν πεπερασμένες. Ο Αλ Μπαγκντάντι αναζήτησε αλλού ευκαιρίες ώστε να ενισχύσει την οργάνωσή του και τις βρήκε. Το 2011 μια ολιγομελής ομάδα τζιχαντιστών μετέβη στη Συρία με στόχο να εξερευνήσει αν η συριακή σύγκρουση μπορούσε να αξιοποιηθεί για τη στρατιωτική ανάπτυξη της ομάδας. Και πράγματι, ο πόλεμος δι' αντιπροσώπων στη Συρία πρόσφερε στα μέλη του ΙΚΙ τόσο στρατιωτική εκπαίδευση όσο και έσοδα, ώστε η οργάνωση να επαναλειτουργήσει αυτή τη φορά με δικό της εδαφικό οχυρό και δική της στρατιωτική μηχανή. Ο Αλ Μπαγκντάντι θεωρούσε απαραίτητη μια ισχυρή εδαφική βάση στη Μέση Ανατολή προκειμένου να πραγματοποιήσει το όνειρό του, που δεν ήταν άλλο από την ανασύσταση του Χαλιφάτου μέσω του πολέμου των κοντινών εχθρών, των σιιτών, που εξουσίαζαν τη Συρία και το Ιράκ (Naroleoni, 2014).

Φαίνεται πως σε κάθε περίπτωση το ΙΚ οφείλει πολλά για τα επιτεύγματα και την άνοδό του στον σύγχρονο ηγέτη του. Ορισμένοι τον χαρακτηρίζουν σαν τον νέο μπιν Λάντεν, όμως ο Αλ Μπαγκντάντι φαίνεται πως έχει διδαχθεί από τα λάθη των άλλων και δεν μιμείται ούτε ακολουθεί πεπατημένες. Γεννήθηκε το 1971 στη Σαμάρρα από θρησκευτική οικογένεια και σπούδασε Ισλαμικές Σπουδές στο Πανεπίστημιο της Βαγδάτης. Η ακαδημαϊκή του εκπαίδευση όχι μόνο προσδίδει αξιοπιστία στην ερμηνεία του Ισλάμ από μέρους του αλλά και ενισχύει την εικόνα του ως σύγχρονης εκδοχής του Προφήτη (Naroleoni, 2014). Ο Αλ Μπαγκντάντι αποδείχθηκε πιο προικισμένος από τους άλλους. Εκμεταλλεύτηκε τα μοιραία λάθη της κυβέρνησης της Βαγδάτης και το κενό που δημιουργήθηκε από τον εμφύλιο πόλεμο στη Συρία και επεκτείνοντας την οργάνωσή του στη Συρία κατάφερε να αποκτήσει αυτονομία. Επειδή απέτυχε να απορροφήσει το μέτωπο της Αλ Νούσρα που είχε γίνει «θυγατρική» της Αλ Κάιντα στη Συρία, αποφάσισε να τη συντρίψει προκαλώντας πλήρη ρήξη με την Αλ Κάιντα. Σε όλα αυτά ο Ολιβιέ Ρουά (2014) διακρίνει και μια προσωπική διάσταση: «Ο Μπαγκντάντι θέλει να γίνει χαλίφης στη θέση του χαλίφη – πολύ περισσότερο που ο χαλίφης είναι νεκρός».

Σύμφωνα με τη Le Mond (Πως και γιατί ξεκίνησε το ISIS, 2014) στις 29/6/2014, πρώτη ημέρα του Ραμαζανιού, ο Μπαγκντάντι ανακήρυξε το Χαλιφάτο και έγινε ο χαλίφης Ιμπραήμ. Εδώ εντοπίζεται και μια σημαντική διαφοροποίησή του ως προς τον μπιν Λάντεν. Ακόμη και σε επίπεδο συμβολισμού φαίνεται να πρωτοπορεί καθώς με τη μαύρη ρόμπα του εμφανίζεται σαν Πάπας σε μια προσπάθεια να ανεβάσει τον πόλεμο σε νέο επίπεδο. Δεν επιθυμεί πλέον ένα στρατιωτικό και τοπικό αλλά έναν παγκόσμιο θρησκευτικό πόλεμο (Flynn, 2015).

Εντωμεταξύ, τόσο η δημοφιλία του όσο και η φήμη του ως εξαιρετικά βίαιου και τακτικιστή ενισχύθηκαν, σύμφωνα με τον Beaumont (2015), από τη σύγχυση και την αταξία που παρουσίαζαν οι άλλες επαναστατικές ομάδες στη Συρία καθώς επίσης και από τη γενικότερη ανικανότητα που επεδείκνυε ο Ιρακινός στρατός . Υπολογίζεται πως ο Αλ Μπαγκντάντι έχει καταφέρει να έχει στο πλευρό του περί τους 7.000 μαχητές και η μυστηριώδης φυσιογνωμία που φροντίζει να διατηρεί φαίνεται να αυξάνει τον αριθμό αυτό από μέρα σε μέρα. Είναι αξιοσημείωτο, όπως επισημαίνει ο ίδιος, το ότι στη δημοσιότητα δεν κυκλοφορούν παρά μόνο δύο φωτογραφίες του και το προσωνύμιο «αόρατος προφήτης» λέγεται πως του έχει αποδοθεί, διότι ακόμη και στους συντρόφους του εμφανίζεται με μάσκα. Είναι εμφανές ότι γνωρίζει καλά πως το μυστήριο ελκύει και εξάπτει την περιέργεια και έτσι έχει βρει τον τρόπο όχι μόνο να συντηρεί και να «μεγεθύνει» τον μύθο του αλλά ταυτόχρονα και να προσελκύει υποψήφιους μαχητές από ολόκληρο σχεδόν τον κόσμο.

Κλείνοντας την παρένθεση για τον ηγέτη του ΙΚ θα έχουμε την ευκαιρία να αναφερθούμε αναλυτικότερα στις ευνοϊκές συνθήκες που διέκρινε στη Συρία η «εμπροσθοφυλακή» του Αλ Μπαγκντάντι. Το 2009 στην περιοχή δρούσαν δύο ομάδες απέναντι στον Άσαντ, η FSA (Free Syrian Army) και η Al Nusra, ένα παρακλάδι της Αλ Κάιντα (The Origin of Isis, 2015). Η τακτική που ακολουθούσαν οι ΗΠΑ μέσα από τον πόλεμο δι αντιπροσώπων για την απομόνωση του Άσαντ ήταν να εκπαιδεύουν και να εξοπλίζουν μη κρατικές πολιτοφυλακές για να πολεμήσουν αντί για εκείνες στη Συρία (Ψυχάρη, 2014). Το 2013 ένας στρατιωτικός του FSA μιλώντας στο Al Jazeera διεμήνυσε σε όλους τους τόνους πως αν η διεθνής κοινότητα δεν στείλει όπλα στους αντάρτες του FSA εντός μηνός ο πόλεμος θα έληγε υπέρ του Άσαντ. Μετά από λίγο καιρό ο αμερικανός γερουσιαστής John Mc Cain απεύθυνε έκκληση στη διεθνή κοινότητα για κοινή δράση υπέρ του FSA. Στην έκκληση ανταποκρίθηκαν πέραν της Αμερικής, η Σαουδική Αραβία, η Ιορδανία, η Τουρκία και το Ισραήλ. Η βοήθεια αφορούσε στην παροχή οπλισμού, εκπαίδευσης και χρήματος προς τους Σύριους αντάρτες. Τον Σεπτέμβρη του 2013 το τηλεοπτικό δίκτυο CNN και η Washington Post μετέδωσαν πως η CIA εξοπλίζει τους Σύριους αντάρτες (The Origin of ISIS, 2015). Στις 21/6 του ίδιου χρόνου οι New York Times ενημέρωσαν πως στη Λιβύη γίνεται μεγάλη συγκέντρωση όπλων με βασικό χρηματοδότη το Κατάρ. Τα όπλα αυτά είχαν τελικούς αποδέκτες τους Σύριους αντάρτες. Τα όπλα μεταφέρονταν είτε με πλοία είτε αεροπορικώς με την Air Force του Εμίρη του Κατάρ ως την Τουρκία και από εκεί γινόταν η διανομή στις οργανώσεις των μαχητών. Ο Safi Asafi διοικητής συντονισμού στα Βόρεια σύνορα της Συρίας σε συνέντευξή του για τους New York Times (Chivers et all, 2015) εξηγεί πως οποιαδήποτε ένοπλη ομάδα στη

Συρία χρειάζεται οπλισμό από τη Λιβύη, πηγαίνει στο στρατιωτικό συμβούλιο του FSA που δημιουργήθηκε το 2012 στην Τουρκία και απλώς ζητά την έγκριση των τουρκικών αρχών που είναι αναμεμιγμένες στη μεταφορά. Τα όπλα φτάνουν στη Συρία και ο καθένας, όπως λέει, βγάζει το δικό του μερίδιο. Έτσι, στην ερώτηση πώς είναι δυνατόν το ΙΚ να ενδυναμώθηκε τόσο γρήγορα η απάντηση είναι απλή. Μέλη του ΙΚ προήλθαν από την ομάδα του FSA και μάλιστα λέγεται πως ο FSA εξακολουθεί και του στέλνει μαχητές. Επιπροσθέτως, ο FSA τροφοδοτεί με οπλισμό το ΙΚ, με ή άνευ χρηματικού ανταλλάγματος (Swan, 2015).

Έτσι λοιπόν, μια ομάδα που μέχρι πριν λίγο δεν υπήρχε, κάνει την εμφάνισή της στη Συρία τον Ιούνιο του 2014. Με βαρύ οπλισμό και εκπαιδευμένη από τους Αμερικανούς και τους συμμάχους τους προελαύνουν στο Ιράκ περνώντας τα σύνορα με τη Συρία και καταλαμβάνουν τη Μοσούλη και πολλές περιοχές στο Βόρειο Ιράκ φτάνοντας σχεδόν ως τη Βαγδάτη. Εκεί περιέρχονται στην κατοχή τους humvees, άρματα, ελικόπτερα και οπλισμός που είχαν εγκαταλειφθεί από τους Αμερικανούς χωρίς μάλιστα να έχουν καταστραφεί. Φωτογράφιζαν και βιντεοσκοπούσαν τους εαυτούς τους με αυτά και κανείς δεν έκανε κάτι για να τους εμποδίσει. Ολόκληρα κονβόι μετέφεραν τον οπλισμό αυτό στη Συρία και όπως ανέφεραν οι New York Times ο αμερικανικός στρατός ενώ είχε τα μέσα για να τους βομβαρδίσει δεν έκανε το παραμικρό (Burks, 2014).

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε πως το ΙΚ είναι πράγματι παιδί του πολέμου. Η λάθος πολιτική που ακολούθησαν οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί της όλα αυτά τα χρόνια με τον διαρκή παρεμβατισμό στα καθεστώτα της Μέσης Ανατολής, τον πόλεμο δι'αντιπροσώπων και τη χρηματοδότηση μη κυβερνητικών ομάδων όχι μόνο δεν οδήγησαν τα πράγματα σε μια εκτόνωση ή λύση αλλά συνέβαλε καταλυτικά στη δημιουργία ενός τερατοουργήματος. Ο προληπτικός πόλεμος στο Ιράκ μετά την εισβολή των ΗΠΑ το 2003 αλλά και ο πόλεμος στη Συρία το 2011 που αποσταθεροποίησε το Ιράκ προσέφεραν στις τζιχαντιστικές ομάδες ευκαιρίες και νέο πεδίο μαχών και ταυτόχρονα αναθέρμαναν έναν σεχταριστικό πόλεμο. Το ερώτημα που τίθεται είναι αν το η Δύση θα διδαχθεί από τα λάθη της.

2.3 Η δομή του Ισλαμικού Κράτους

Η κατάκτηση εδαφών από το Ισλαμικό Κράτος, και ειδικά της βόρειας Συρίας σε καμία περίπτωση δεν ήταν ένα τυχαίο γεγονός. Σύμφωνα με αρχεία στα οποία απέκτησε πρόσβαση το Der Spiegel ένας από τους πρώην αξιωματικούς των υπηρεσιών ασφαλείας του Σαντάμ Χουσεΐν, ο Σαμίρ Αμπντ Μουχάμανταλ Χλιφάουι γνωστός με το ψευδώνυμο Χάτζι Μπακρ, είχε σχεδιάσει προσεκτικά τη δημιουργία του ισλαμικού χαλιφάτου στη Συρία. Η οργάνωση του ΙΚ, συνεπώς,

παρότι φαινομενικά οδηγείται από θρησκευτικό φανατισμό, στην πραγματικότητα αποδεικνύεται άκρως υπολογιστική. Οι υπηρεσίες ασφαλείας του Σαντάμ πρόσφεραν μια σειρά από δυνατότητες παρακολούθησης, κατασκοπίας, απαγωγών και δολοφονιών. Όταν ο Μπακρ σκοτώθηκε τον Ιανουάριο του 2014 άφησε πίσω του ένα σημαντικό αρχείο για το πώς κατακτάται ένα κράτος. Το 2010 ο ίδιος μαζί με κάποιους αξιωματικούς των ιρακινών υπηρεσιών ασφαλείας έχρισαν αρχηγό του ΙΚ τον Αμπού Μπακρ αλ Μπαγκντάντι με στόχο η οργάνωση να αποκτήσει θρησκευτικό χαρακτήρα (Burks, 2014). Για την παρακολούθηση της κάθε υπηρεσίας η οργάνωση χωρίστηκε σε τμήματα. Δίπλα στον «χαλίφη», που είναι ο Αλ Μπαγκντάντι, βρίσκονται δύο ηγέτες, ο ένας αρμόδιος για τη Συρία και ο άλλος για το Ιράκ. Τόσο ο Αλί Ανμπάρι που είναι υπεύθυνος για την πορεία της ομάδας στη Συρία όσο και ο Αμπού Μουσλίμ αλ Τουρκμάνι που είναι υπεύθυνος για το Ιράκ ήταν στο παρελθόν στρατηγοί του Σαντάμ Χουσεΐν. Οι τρεις τους αποτελούν την ομάδα «Αλ- Ιμάρα» ή αλλιώς «Το Εμιράτο» (Reuter, 2015).

Στην ιεραρχία ακολουθούν δώδεκα κυβερνήτες που αναφέρονται στους δυο πρώην στρατηγούς, ενώ άλλες εννέα υποομάδες είναι επιφορτισμένες με τη λήψη αποφάσεων για θέματα σχετικά με την απόδοση δικαιοσύνης, σχετικά με θρησκευτικά και στρατιωτικά ζητήματα, αλλά και σε ότι αφορά την ασφάλεια, την οικονομία, τρόπους προπαγάνδας και προσηλυτισμού ή ποινές για τους απίστους. Σε αυτές τις ομάδες ανήκουν και οι υπεύθυνοι των αποτρόπαιων δολοφονιών των δύο Αμερικανών δημοσιογράφων Τζέημς Φόλεϊ και Στίβεν Σότλοφ (Δασοπούλου, 2014).

Η στρατολόγηση των υποστηρικτών της οργάνωσης γίνεται επίσης βάσει στρατηγικής. Η οργάνωση κατασκοπεύει τα υποψήφια προς ένταξη μέλη για να διαπιστώσει αν ανάμεσά τους βρίσκονται εγκληματίες, ομοφυλόφιλοι ή αν ακόμη κάποιοι έχουν εξωσυζυγικές σχέσεις, ώστε να μπορεί μελλοντικά να τους εκβιάζει. Από τα στοιχεία του Μπακρ μαθαίνουμε πως σε κάθε επαρχία ένα «εμίρης» ασκεί τα καθήκοντα του διοικητή. Φέρεται ως υπεύθυνος για την κατασκοπία των πολιτών, τις απαγωγές, τις δολοφονίες αλλά και την επίβλεψη των υπόλοιπων εμίρηδων. Οι άνθρωποι που ζουν υπό την κυριαρχία του ΙΚ είναι στην πλειονότητά τους δυστυχημένοι, όμως δύσκολα μπορούν να προβάλλουν μια οργανωμένη αντίσταση.

Το ΙΚ ως προς τον τρόπο διακυβέρνησης υιοθετεί επιλεκτικά στοιχεία του Χαλιφάτου, το οποίο αποτέλεσε μια μορφή κεντρικής διακυβέρνησης μετά τον θάνατο του προφήτη Μωάμεθ, το 632. Η νομοθεσία τότε εκπορευόταν από την ισλαμική ηθική, ενώ στην πραγματικότητα ο ρόλος του Χαλιφάτου ήταν περισσότερο συμβολικός. Το ΙΚ από την άλλη χρησιμοποιεί τη σαλαφιστική και τζιχαντιστική ιδεολογία για να μπορεί να ελέγχει τους πολίτες και να τους επιβάλλεται, ενώ οι δομές που χρησιμοποιεί στη Συρία και το Ιράκ, καθώς αυτές εκεί έχουν καταρρεύσει,

περιλαμβάνουν εκπαιδευτικά κέντρα, όργανα απονομής δικαιοσύνης, αστυνόμευση και επιβολής του νόμου. Η δε επιβολή του ΙΚ μπορεί μεν να ενισχύεται από τα εξαιρετικά σκληρά και βάνανυσα μέτρα έναντι των αντιπάλων του, όμως σε πολλές περιπτώσεις οι ντόπιοι πληθυσμοί φαίνεται όχι μόνο να έχουν συμβιβαστεί αλλά ακόμη και να τα υποστηρίζουν. Ορισμένοι μάλιστα εξ'αυτών κάνουν λόγο για «τάξη» που έχει επέλθει λόγω των μαχητών στις κατεχόμενες πόλεις, με ασφάλεια στους δρόμους, συλλογή σκουπιδιών από τις αρχές, σημαντική διανομή τροφίμων και καυσίμων στους ασθενέστερους. Γεννάται, ωστόσο, το ερώτημα σε τι βαθμό και για πόσο καιρό το ΙΚ θα μπορέσει να καλύψει το έλλειμμα διακυβέρνησης που έχει δημιουργηθεί και να επαναφέρει τους φυσιολογικούς ρυθμούς στην καθημερινότητα των πολιτών (Στα άδυτα του Ισλαμικού Κράτους, 2015).

Το ίδιο άρθρο, ωστόσο, φωτίζει και την άλλη πλευρά, καθώς δεν λείπουν οι μαρτυρίες των ανθρώπων που περιγράφουν την κατοχή από το ΙΚ με τα μελανότερα χρώματα. Κάτοικοι της Ράκα στη Βορειοανατολική Συρία διηγούνται τους σκληρούς τρόπους επιβολής του ΙΚ και τις απάνθρωπες μεθόδους που χρησιμοποιεί για να χειραγωγεί τους πολίτες: εγκλεισμός των γυναικών στα σπίτια, αυστηρότατες ποινές για απλά αδικήματα, απαγωγές, εξορίες, δημόσιες σταυρώσεις. Ωστόσο, το αν τελικά οι τζιχαντιστές θα καταφέρουν να επικρατήσουν στα εδάφη τα οποία κατέκτησαν, θεωρείται πως θα κριθεί από πολλούς παράγοντες όπως είναι η πρόσβαση των κατοίκων σε νερό, η επάρκεια σε τρόφιμα, φάρμακα, καύσιμα κ.τ.λ., από τη στήριξη των τοπικών φυλάρχων αλλά και από το αν τελικά οι περιοχές αυτές θα καταφέρουν να είναι οικονομικά βιώσιμες. Όπως φαίνεται είναι γεγονός ότι το έλλειμμα διακυβέρνησης και η διαφθορά στη Συρία και το Ιράκ απέβησαν προς όφελος των τζιχαντιστών παρέχοντάς τους κυριολεκτικά μοναδικές ευκαιρίες.

2.4 Ισλαμικό Κράτος: μια νέα γενιά ή ένα νέο μοντέλο τρομοκρατίας;

Μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 η αμερικανική κυβέρνηση δια στόματος του Προέδρου της George Bush για να περιγράψει την κατάσταση έκανε λόγο για «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας». Σύμφωνα με τον Todorov (2009) ήταν μια έκφραση η οποία αποδείχθηκε πολλαπλώς ατυχής, διότι ανέδειξε μια σειρά από προβλήματα. Πρώτον, η φράση αυτή αναφέρεται σε έναν μεταφορικό πόλεμο, σαν τον πόλεμο «κατά της φτώχειας», καθώς δεν μαχόμαστε ενάντια σε έναν ανθρώπινο εχθρό, αλλά ενάντια σε μια πληγή που μπορεί να μην επουλωθεί ποτέ. Πολλώ δε μάλλον όταν ένας πόλεμος κατά της τρομοκρατίας έχει το μειονέκτημα πως είναι απεριόριστος, όχι μόνο ως προς το χρόνο αλλά και ως προς τον χώρο.

Δεύτερον, δεν μας πληροφορεί ούτε για τα κίνητρα ούτε για τον σκοπό των μαχητών παρά μονάχα για τον τρόπο δράσης τους. Έτσι, στο ίδιο σακί χαρακτηρισμένοι ως «τρομοκράτες» μπαίνουν και οι μαχητές για την ανεξαρτησία της Αλγερίας ή οι εχθροί του απαρτχάιντ στη Νότια Αφρική. Ακόμη όμως κι αν παραβλέψουμε αυτά τα εντελώς διαφορετικά κίνητρα είναι πολύ δύσκολο να επηρεάσουμε τα δίκτυα των συμπαθούντων, τα οποία και εξασφαλίζουν την επιβίωση της τρομοκρατίας.

Ο Ολιβιέ Ρουά υπογραμμίζει πως το σημείο εκκίνησης του νέου αμερικανικού δόγματος είναι απλά ο φόβος. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει το αίσθημα του ευάλωτου απέναντι σε έναν αντίπαλο που είναι αδύνατο να εντοπιστεί, έρχεται σε ευθεία αντίθεση με τη βεβαιότητα πως η Αμερική είναι η μεγαλύτερη δύναμη του κόσμου (Ρουά, 2003, σ.123). Όμως ο Ρουά βάζει κι άλλη μια παράμετρο, αυτή της παγκοσμιοποίησης για να καταλήξει:

«... Δεν υπάρχει τίποτα για να διαπραγματευτεί κανείς με όρους εδάφους, σφαιρών επιρροής ή ζωτικών συμφερόντων με τους χαμένους της παγκοσμιοποίησης. Η ίδια η έννοια της αποτροπής εξαφανίζεται γιατί οι νέοι τρομοκράτες δεν έχουν τίποτε να χάσουν και δεν έχουν πια αφέντες που έχουν κάτι να χάσουν. Έχουν μόνο Θεούς» (Ρουά, 2003, σ.124).

Στην ίδια λογική κινείται και η άποψη που θέλει σήμερα το ΙΚ την ώρα που τρομοκρατεί τους Δυτικούς με βάρβαρες δολοφονίες που σοκάρουν, να καλλιεργεί στους μουσουλμάνους οπαδούς του την πεποίθηση ότι ο Προφήτης έχει επιστρέψει μεταμφιεσμένος σε αλ Μπαγκντάντι (Naroleoni, 2015). Το έντονο θρησκευτικό περίβλημα στο οποίο θα αναφερθούμε και παρακάτω, θα μπορούσε συνεπώς να είναι ένα νέο στοιχείο της σύγχρονης τρομοκρατίας ή μήπως θεωρείται «επανεισαγωγή» από την προνεωτερικότητα. Από την άλλη η ακραία βία, η ευκολία επικοινωνίας με τους τρομοκράτες και η αίσθηση μιας μόνιμης ανασφάλειας στα μήκη και στα πλάτη της γης φαντάζει πρωτόγνωρη. Προκύπτει, έτσι, εύλογα το ερώτημα αν έχουμε να κάνουμε με μια νέα γενιά ή ένα νέο μοντέλο τρομοκρατίας.

Σύμφωνα με την Cronin οι διαφορές μεταξύ αλ Κάιντα και ISIS πηγάζουν εν μέρει από την ιστορία τους. Η πρώτη δημιουργήθηκε στον απόηχο της εισβολής των σοβιετικών στο Αφγανιστάν το 1979. Τις απόψεις της διαμόρφωσε ο δεκαετής πόλεμος ενάντια στη σοβιετική κατοχή με τη συμμετοχή χιλιάδων μουσουλμάνων μεταξύ των οποίων και αυτής του Οσάμα μπιν Λάντεν. Όπως αναφέρει η Cronin, Καθώς η οργάνωση συγκροτείτο, πήρε τη μορφή ενός παγκόσμιου δικτύου επικεντρωμένου στην εκτέλεση θεαματικών επιθέσεων εναντίον Δυτικών ή συμμαχικών της Δύσης στόχων, με στόχο να συσπειρώσει τους Μουσουλμάνους ώστε να

ενταχθούν σε μια παγκόσμια σύγκρουση με τις κοσμικές δυνάμεις, εγγύς και μακριά (Cronin, 2015, σ.3).

Από την άλλη το ΙΚ δημιουργήθηκε χάρη στην αμερικανική εισβολή στο Ιράκ το 2003. Αρχικά ήταν μία από τις πολλές ακραίες ομάδες που μάχονταν τις ΗΠΑ και προσπαθούσαν να παρακινήσουν και σε έναν σεχταριστικό πόλεμο έναντι των Σιτών. Τότε ονομαζόταν Αλ Κάιντα στο Ιράκ και ο ηγέτης της Αλ Ζαρκαούι είχε υποσχεθεί υποταγή στον μπιν Λάντεν. Ο θάνατός του από αεροπορική επιδρομή το 2006 σήμανε και το τέλος της οργάνωσης. Η ανασύστασή της ΑQI υπό νέα ηγεσία πραγματοποιήθηκε μέσα από τις φυλακές που λειτουργούσαν οι Αμερικανοί στο Ιράκ, όπου αντάρτες και τρομοκράτες ήρθαν σε επαφή και σχημάτισαν δίκτυα (Cronin, 2015, σ.3).

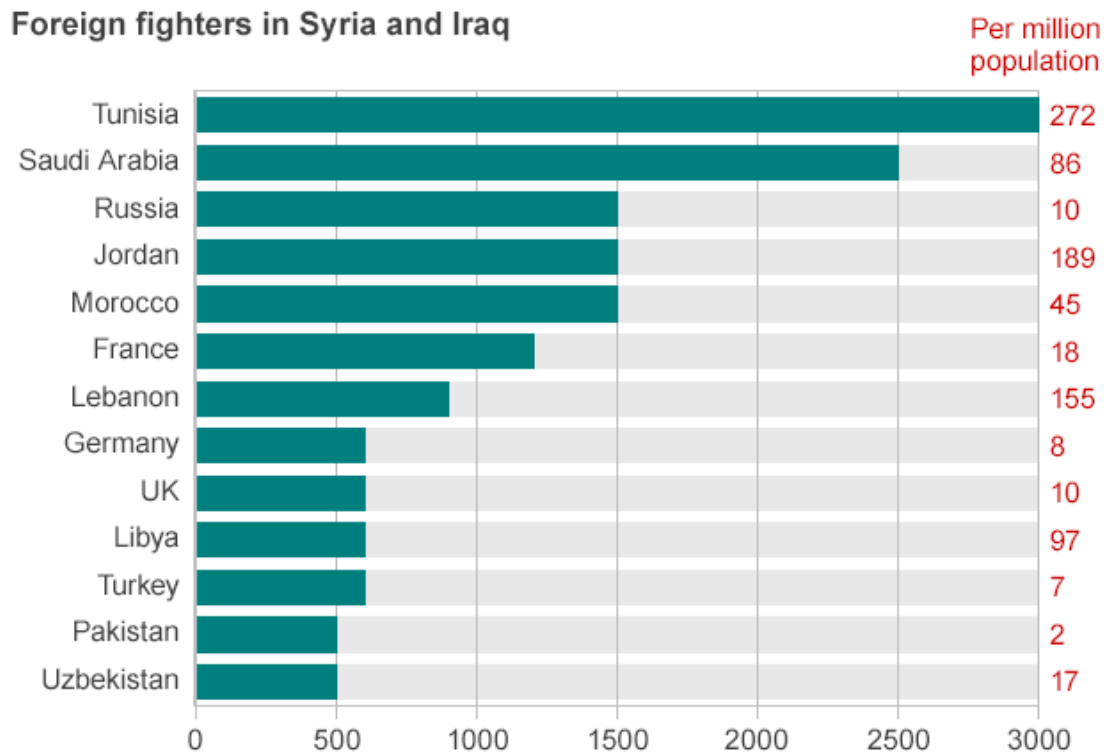
Επιπλέον, αν εξετάσουμε τις τρομοκρατικές οργανώσεις του παρελθόντος θα δούμε πως οι εδαφικές βλέψεις των αντάρτικων οργανώσεων περιορίζονταν από τις συμμαχίες που είχαν προκύψει από τον Ψυχρό Πόλεμο. Η PLO πολεμούσε εναντίον της ισραηλινής στρατιωτικής μηχανής και ο IRA εναντίον του βρετανικού στρατού. Με άλλα λόγια η τρομοκρατική δραστηριότητα σημειωνόταν εντός μικρών περιοχών που τις ήλεγχαν οι στρατοί ισχυρών κρατών (Napoleoni, 2015). Η κλίμακα ετούτη άλλαξε μετά την επίθεση στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου. Η ισλαμική αναβίωση και η αποκατάσταση του Χαλιφάτου ήταν όνειρο πολλών Ισλαμιστών μεταξύ των οποίων και του Οσάμα μπιν Λάντεν. Όμως, όπως επισημαίνει ο Dalrymple (2014) ο ίδιος αναφερόταν σε αυτό σαν υπέρτατο στόχο του χωρίς ωστόσο να πλησιάζει προς την πραγματοποίησή του. Ο πρώτος ηγέτης του Ισλάμ που διεκδικεί τον τίτλο του χαλίφη μετά τον Αμπντουλμετζίτ II (1823-1861) είναι ο Αμπού Μπακρ αλ Μπαγκντάντι, ο οποίος και θέλει να ικανοποιήσει τη νοσταλγία για μια κοινωνία συνδεδεμένη με τη χρυσή εποχή του πρώιμου Ισλάμ, τότε που το Ισλάμ υπό την ηγεσία των τεσσάρων πρώτων χαλίφηδων, διαδόχων του Προφήτη, επεξέτεινε τα εδάφη του και γνώρισε πολιτιστική άνθηση (Matthews, 2004). Στην πρώτη του ομιλία ο αλ Μπαγκντάντι δεσμεύτηκε να δώσει πίσω στους μουσουλμάνους «την αξιοπρέπεια, την ισχύ, τα δικαιώματα και την ηγεσία» κάνοντας παράλληλα έκκληση να συνταχθούν στο πλευρό του γιατροί, μηχανικοί, δικαστές και εμπειρογνώμονες της ισλαμικής νομολογίας (Strange, 2014). Αυτή η ομιλία μεταδόθηκε σχεδόν σε πραγματικό χρόνο στους δικτυακούς τόπους, το Facebook και το Twitter και μάλιστα σε πολλές γλώσσες με τη βοήθεια ομάδας μεταφραστών (Khalaf, 2014). Το θέμα της εδαφικότητας έπαιρνε κατά συνέπεια τώρα νέα τροπή καθώς αποδεικνυόταν μείζον για την επίτευξη του συγκεκριμένου σκοπού.

Από την άλλη, η ανταπόκριση στο κάλεσμα του ηγέτη του ΙΚ θα μπορούσε να χαρακτηριστεί πρωτοφανής. Δεν είναι μόνο η μουσουλμανική νεολαία, που ανταποκρίθηκε καθότι ζει σε ένα πολιτικό κενό λόγω της διαφθοράς, της ανισότητας και της αδικίας που επικρατεί στα σύγχρονα μουσουλμανικά κράτη (Naroleoni, 2015). Σύμφωνα με τον καθηγητή Κοινωνικής Ψυχιατρικής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Στέλιο Στυλιανίδη (2015), άνθρωποι με προσωπικότητες ευάλωτες και δυσλειτουργικές αποτελούν ιδανικές περιπτώσεις για προσηλυτισμό. Ειδικότερα νέοι, άνδρες και γυναίκες, που πάσχουν από οριακή ή αντικοινωνική διαταραχή καθώς και άτομα με ασταθή εικόνα εαυτού ή με «ειδικές» κοινωνικές συνθήκες όπως χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, φτώχεια, κοινωνικές ανισότητες ή με το βίωμα της κατωτερότητας απέναντι στη δυτική κουλτούρα είναι εξαιρετικό πιθανό να συστρατευθούν στο πλευρό των ακραίων αυτών μουσουλμάνων . Μια έρευνα υπό τον τίτλο Why join ISIS (2015) που αφορά στους λόγους αυτούς δημοσιεύτηκε τον περασμένο Δεκέμβρη από το ηλεκτρονικό περιοδικό The Atlantic και καταγράφει ένα προς ένα τα κίνητρα αυτά κατατάσσοντάς τα σε εννέα κύριες κατηγορίες. Η αύξηση του αριθμού των κινήτρων θα μπορούσε να αποδοθεί και στην επιρροή που ασκούν τα μέσα (MME, social media) προβάλλοντας εικόνες μιας οργάνωσης ισχυρής, κυρίαρχης, έτοιμη για δράση. Μετά από συνεντεύξεις με 49 μαχητές η έρευνα καταλήγει στους εξής εννιά λόγους για τους οποίους εντάχθηκαν στον ΙΚ οι συνεντευξιαζόμενοι. Έτσι, στην πρώτη κατηγορία ανήκουν όσοι επιζητούν κοινωνική αναγνώριση (status). Στη δεύτερη ανήκουν εκείνοι που συνήθως ζουν απομονωμένοι και αναζητούν κάποιον να ταυτιστούν ενώ στην τρίτη, εκείνοι που πολύ απλά θέλουν να πάρουν εκδίκηση. Η τέταρτη κατηγορία αποτελείται από εκείνους που επιθυμούν την απονομή δικαιοσύνης και η πέμπτη από ανθρώπους που διψούν για περιπέτεια. Στην έκτη εμπίπτουν οι ιδεολόγοι, στην έβδομη, όσοι θεωρούν πως έτσι θα επανορθώσουν για παλιά λάθη τους, στην όγδοη, οι αναζητούντες για ψυχολογικούς λόγους τον θάνατο και στην ένατη, άνθρωποι που το κάνουν για βιοπορισμό.

Είναι γεγονός πως η εξάπλωση και εσωτερίκευση μιας σκόπιμα διογκωμένης εικόνας της ισχύος του αλ Μπαγκντάντι (μέσω των social media) σε συνδυασμό με τα παραπάνω έχει επιτύχει την προσέλκυση 12.000 ξένων μαχητές εκ των οποίων 2.200 προέρχονται από την Ευρώπη, όπως φαίνεται και στον Πίνακα 2.1, και χωρίς σε αυτούς να προσμετρούνται οι υποστηρικτές και οι συμπαθούντες του ΙΚ (Ahmari, 2014). Αξιοσημείωτο είναι το στοιχείο που παραθέτει στο ίδιο άρθρο το περιοδικό The Atlantic σύμφωνα με το οποίο για κάθε tweet που στέλνει το ΙΚ χρησιμοποιώντας λογαριασμό σε αραβική γλώσσα λαμβάνει πίσω εβδομήντα δύο retweets.

Ωστόσο, στο ερώτημα ποια μπορεί να είναι τα κίνητρα που κάνουν νέους επαγγελματίες μουσουλμάνους που γεννήθηκαν στη Δύση να εγκαταλείπουν τα πάντα για να προσχωρήσουν σε αυτή την οργάνωση η Napoleoni δίνει τη δική της απάντηση. Η απόφασή τους αυτή, όπως θεωρεί η ίδια, δείχνει συνήθως να εκπορεύεται είτε από την επιθυμία τους να υπερασπιστούν τους «αδελφούς» τους μουσουλμάνους στη Μέση Ανατολή, είτε από την επιθυμία τους να συμμετάσχουν στην εδραίωση μιας νέας πολιτικής τάξης στη Μέση Ανατολή ή ακόμη διότι για πολλούς νέους Δυτικούς όλο αυτό είναι μια περιπέτεια, κάτι σαν στρατιωτική θερινή κατασκήνωση (Napoleoni, 2015). Αν ασπαστεί κανείς την παραπάνω άποψη θα μπορούσε να πει πως οι λόγοι που οδηγούν σε μια τέτοια απόφαση δεν είναι καινοφανείς. Το ίδιο συμβαίνει και με την κατηγοριοποίηση των κινήτρων όπως αυτή αναφέρεται στην έρευνα του The Atlantic. Δεν προκύπτουν στοιχεία που να μπορούν να συνδεθούν αποκλειστικά και μόνο με τη συγκεκριμένη οργάνωση ούτε φαίνεται από κάπου πως το ΙΚ απευθύνεται αποκλειστικά σε ομάδες ανθρώπων με ιδιαιτερότητες και ειδικές δεξιότητες. Αυτό που, ωστόσο, πρέπει να ξεχωρίσει κανείς είναι η προσέλκυση των μελών μέσα από τις σύγχρονες τεχνολογίες. Προφανώς και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δεν αποτέλεσαν ανακάλυψη του ΙΚ, όμως η αθρόα εκμετάλλευσή τους και η γενικότερη τεχνογνωσία των μελών του συνιστά μια καινοτομία, έστω και συγκυριακή.

Πίνακας 2.1 Foreign fighters in Syria and Iraq

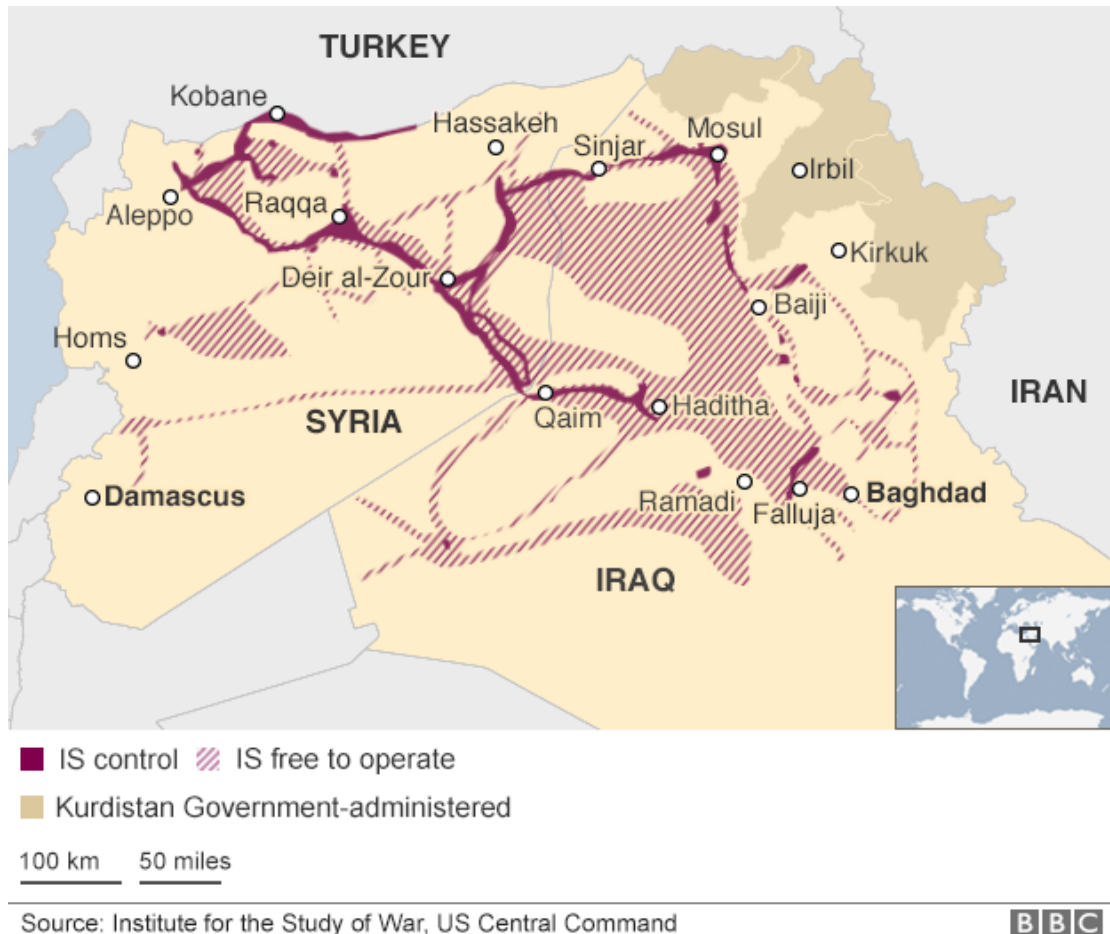

Note: Upper estimates used. Countries with fewer than 500 fighters not included
 Source: ICSR, CIA World Factbook

Η αίσθηση που έχει η οικονομολόγος και δημοσιογράφος ειδικευμένη στα ζητήματα της τρομοκρατίας Loretta Napoleoni (2015) είναι πως οι σύγχρονες αυτές ένοπλες ομάδες δείχνουν μεν μια πρόοδο σε σχέση με το παλιό μοντέλο τρομοκρατίας αλλά δεν συνιστούν μια γενετική μετάλλαξη. Σε αυτό συναινεί και η Audrey Kurth Cronin (2015), καθηγήτρια και διευθύντρια του Προγράμματος Διεθνούς Ασφάλειας στο Πανεπιστήμιο George Mason, η οποία υπογραμμίζει πως το ΙΚ δεν είναι Αλ Κάιντα. «Δεν είναι απόφυση ή ένα κομμάτι της παλαιότερης ριζοσπαστικής οργάνωσης Ισλαμιστών», όπως λέει χαρακτηριστικά, «ούτε αντιπροσωπεύει την επόμενη φάση στην εξέλιξή της» (Cronin, 2015, σ.1). Θεωρεί το ΙΚ διάδοχο της Αλ Κάιντα ο οποίος κατ' ουσία αντιπροσωπεύει την μετα-αλ Κάιντα τζιχαντιστική απειλή». Η Cronin προβαίνει επιπλέον και σε μια άλλη σημαντική διάκριση. Θεωρεί πως η εξέλιξη αυτή του ΙΚ έχει προσδώσει στην οργάνωση νέο - μη τρομοκρατικό κατά τα κλασσικά πρότυπα – χαρακτήρα. Αυτό συμβαίνει διότι το ΙΚ δεν ακολουθεί τη γραμμή των τρομοκρατικών δικτύων τα οποία διαθέτουν κάποιες εκατοντάδες μέλη και επιτίθενται κατά αμάχων χωρίς να καταλαμβάνουν εδάφη, . Το ΙΚ με σχεδόν 30.000 μαχητές στο πλευρό του κατέχει εδάφη σε Ιράκ και Συρία στην έκταση που φαίνεται στον παρακάτω

χάρτη (Εικόνα 2.1), και διοικεί υποδομές, ελέγχει γραμμές επικοινωνίας, αυτοχρηματοδοτείται, εμπλέκεται σε εξελιγμένες στρατιωτικές επιχειρήσεις.

Εικόνα 2.1 Οι Περιοχές που ελέγχει το ΙΚ Δεκέμβρης 2015

Στους νέους τρόπους δράσης και λειτουργίας του εκτός από τη συστηματική εκμετάλλευση των social media, ανήκουν επίσης οι τρόποι χρηματοδότησης και ο έντονος θρησκευτικός φανατισμός. Σε ότι αφορά τον ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης οφείλουμε να σταθούμε στο γεγονός ότι οι σκηνές βίας που όλο αυτό το διάστημα έχουν προβληθεί μέσα από αυτά είναι το λιγότερο σοκαριστικές. Από την εποχή των Κόκκινων Χμερ στην Καμπότζη είχε να δει ο κόσμος τέτοια βία. Η τρομοκρατία του αντιπάλου όμως, που είναι ένα από τα κύρια ζητούμενα, επιτυγχάνεται, όπως φαίνεται, με τον τρόπο αυτό. Δεν είναι τυχαίο το ότι το ΙΚ ανήρτησε στο διαδίκτυο βίντεο με τους μαχητές του να εκτελούν Σίτες στρατιώτες λίγο πριν την προέλαση του ΙΚ στη Μοσούλη και το Τικρίτ. Αποτέλεσμα ήταν οι μαχητές του ΙΚ να καταλάβουν με ευκολία τα συγκεκριμένα

εδάφη καθώς οι εικόνες είχαν τρομάξει και είχαν κάμψει το ηθικό και την αντίσταση των Σιιτών φαντάρων. Την ίδια τακτική ακολούθησαν προκειμένου να εκφοβίσουν και τους Πεσμεργκά (Cockburn, 2014).

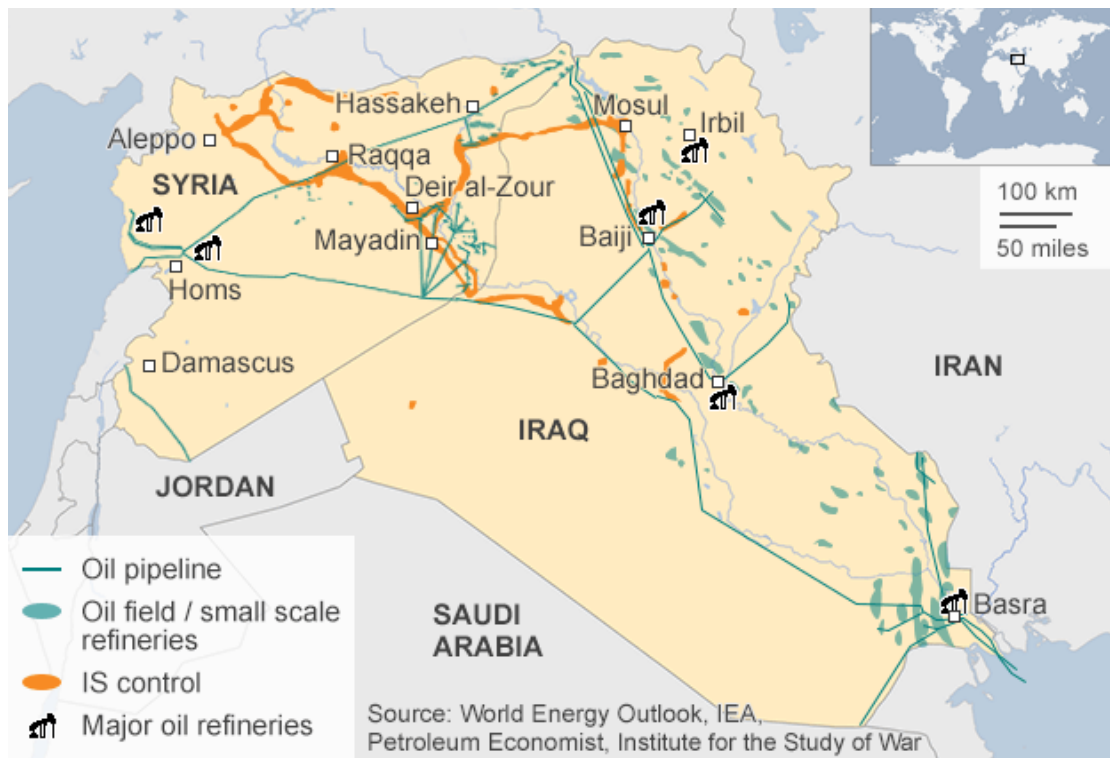
Όμως πόσο πιο βίαιο και βάρβαρο από οποιοσδήποτε άλλες ένοπλες οργανώσεις είναι τελικά το ΙΚ; Τη δεκαετία του 1990 διαπράχθηκαν στο Κόσοβο αντίστοιχες αγριότητες. Η ιστορία έχει καταγράψει φρικτές εικόνες σαν αυτής όπου μαχητές αποκεφάλιζαν παιδιά και στη συνέχεια έπαιζαν με τα κεφάλια τους ποδόσφαιρο μπροστά στους γονείς τους (Napoleoni, 2015). Ίσως δεν είναι τυχαίο το ότι τις παραμονές του Παγκοσμίου Κυπέλλου του 2014 το ΙΚ ανέβασε στο Twitter έναν παρόμοιο ποδοσφαιρικό αγώνα με κομμένα κεφάλια αντιπάλων. Στην περίπτωση του ΙΚ η διαφορά συνίσταται στο ότι χρησιμοποιεί την τεχνολογία για την προβολή αυτών των φρικταλεοτήτων (Iaccino, 2014).

Αξίζει να σημειωθεί πως τα περισσότερα βίντεο που έχει διοχετεύσει στα μέσα το ΙΚ από άποψη ποιότητας και γυρισμάτων παραπέμπουν σε Χολυγουντιανή ταινία. Η Έριν Σόλτμαν, ερευνήτρια του Ινστιτούτου για τον Στρατηγικό Διάλογο (ISD) εξηγώντας τα μυστικά του ονλάιν εξτρεμισμού επισημαίνει πως η προπαγάνδα του ΙΚ είναι καθαρά προϊόν του 21ου αιώνα. «Στο κάθε βίντεο που γυρίζουν αλλάζουν το μοντάζ και την εικόνα που θέλουν να βγάλουν προς τα έξω, ανάλογα με τις διεθνείς αντιδράσεις που έχει προκαλέσει το προηγούμενο βίντεο που έδωσαν στη δημοσιότητα. (...) Χρησιμοποιούν τα θύματά τους», συμπληρώνει, «για να δημιουργήσουν τη δική τους αφήγηση» (Σόλτμαν et all, 2014, σ.3). Είναι αλήθεια πως για τις παραγωγές αυτές πως δεν απαιτούνται πολλά χρήματα. Ο Διευθυντής του Centre for the Analysis of Social Media , Τζέημι Μπάρτλετ, αναφέρει πως το κόστος παραγωγής και διανομής από τα κοινωνικά δίκτυα είναι αρκετά χαμηλό. Καθώς οι περισσότεροι που έχουν αναμιχθεί στο ΙΚ είναι νέοι άνθρωποι που σπούδασαν στην Ευρώπη, η παραγωγή και διανομή ενός τέτοιου υλικού φαντάζει δεύτερη φύση τους. Και καταλήγει: «Αυτό που μας εκπλήσσει είναι ότι πρόκειται για Ισλαμιστές»(Σόλτμαν et all, 2014, σ.3).

Επισημαίνεται συχνά, πως η επιτυχία του ΙΚ οφείλεται στο ότι εν πολλοίς κατάφερε να μάθει από τα λάθη των άλλων και συγκεκριμένα, της Αλ Κάιντα. Το κλειδί της επιτυχίας του ήταν στην πραγματικότητα η ταχύτητα με την οποία ιδιωτικοποίησε την τρομοκρατία σε σύγκριση με άλλες ομάδες, όπως η PLO και ο IRA. Πέτυχε ταχύτατα την οικονομική ανεξαρτησία από τους χρηματοδότες του με μια μετάβαση χωρίς αντίπραξη, ούτε στο εσωτερικό ούτε στο εξωτερικό του. Στην πρώτη του φάση το ΙΚ στηρίχθηκε οικονομικά από το Κουβέιτ, το Κατάρ και τη Σαουδική Αραβία που επεδίωκαν αλλαγή καθεστώτος στη Συρία (Napoleoni, 2015). Έγκαιρα

διείδε πως τα κοιτάσματα πετρελαίου που υπήρχαν στην περιοχή (Εικόνα 2.2) ήταν κυρίως εκείνα που θα παρείχαν την οικονομική στήριξη στο όραμά τους για τη δημιουργία και εγκαθίδρυση του Χαλιφάτου. Για το συμβούλιο της οργάνωσης (shura) αυτό ήταν θεμελιώδες τόσο για την επιβίωση της οργάνωσης όσο και για τη χρηματοδότηση του χαλιφάτου. Υπό αυτή τη λογική το ΙΚ άρχισε να αντιγράφει τους τρόπους λειτουργίας διεθνών πετρελαϊκών οργανισμών και να προσφέρει ασύλληπτα ανταγωνιστικούς μισθούς σε στελέχη με εμπειρία (Solomon et all, 2015). Η σημερινή εικόνα του ΙΚ είναι αυτή μιας πολυεθνικής με τεράστια έσοδα, καθώς μόνον η εξαγωγή πετρελαίου επιφέρει στα ταμεία του καθημερινά περί τα 2.000.000 δολάρια (Napoleoni, 2015). Η κίνηση του Αλ Μπαγκντάντι να προχωρήσει σε συμμαχίες με τοπικές σουνιτικές φυλές προκειμένου να επωφεληθεί από την εκμετάλλευση των πετρελαϊκών πόρων αποδείχθηκε εξόχως ευφυής κι αυτό διότι πέραν των κερδών κατάφερε μέσα από αυτή τη συνεργασία να συγκρατήσει ένα ενδεχόμενο ξέσπασμα δυσαρέσκειας του ντόπιου πληθυσμού, αφού πρόβαλε μια πιο ειλικρινή και δίκαιη εικόνα σε σχέση με εκείνη του καθεστώτος του Άσαντ.

Εικόνα 2.2 Οι Πετρελαϊκές εγκαταστάσεις σε Συρία και Ιράκ

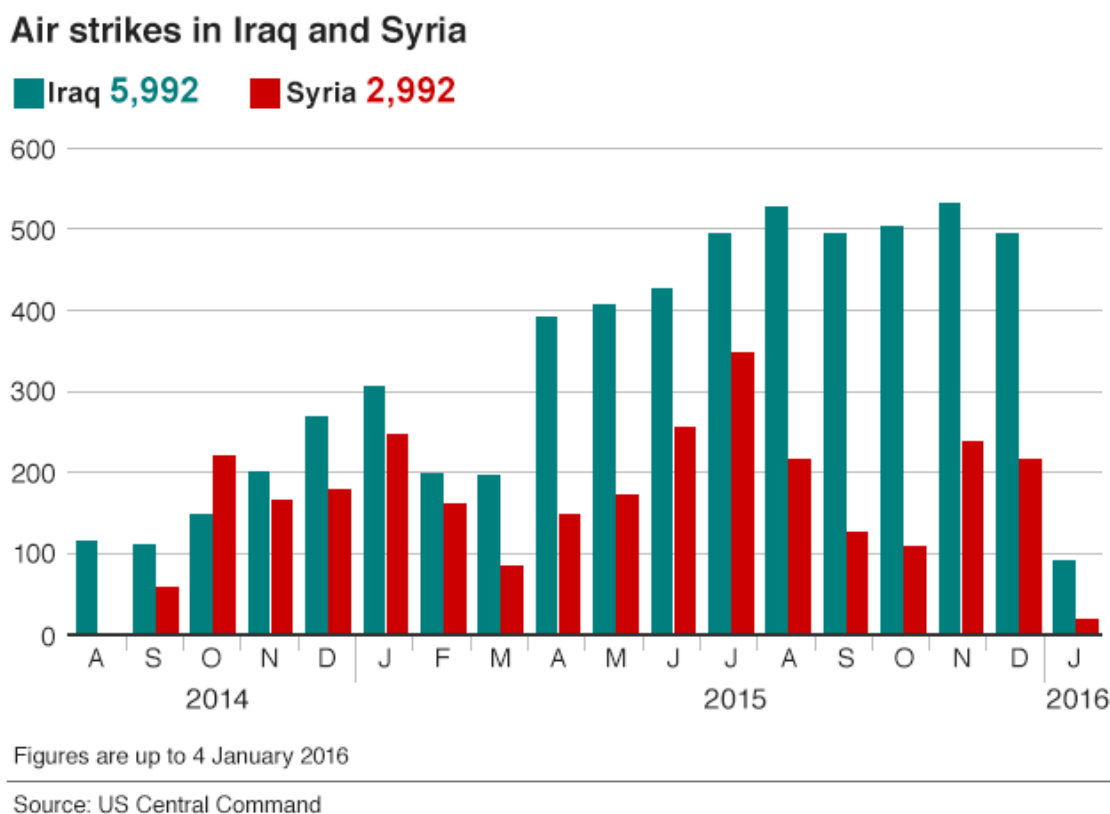

Όπως σχολιάζει η Napoleoni από πολιτική άποψη, η ικανότητα του ΙΚ να συνεργάζεται με τους τοπικούς ηγέτες, να τους προσλαμβάνει ως εταίρους στο Χαλιφάτο και να μην τους αντιμετωπίζει σαν κατακτημένο πληθυσμό αλλά σαν πολίτες ενός σύγχρονου κράτους του επέτρεψε να αυξήσει με γεωμετρική πρόοδο το μέγεθός του μεταξύ των γραμμών των μαχητών καθώς και να ενισχύσει την πολιτική του αξίωση για αναδημιουργία του Χαλιφάτου. Δεδομένων των παραπάνω, θα ήταν λάθος να θεωρούνται τα εδαφικά οχυρά του ΙΚ αποκλειστικά στρατιωτικές βάσεις: στην πραγματικότητα δεν αποτελούν παρά τους αναγκαίους πυλώνες ενός σύγχρονου κράτους ισλαμιστών που αναζητεί νομιμοποίηση μέσω της συναίνεσης σε τοπικό επίπεδο (Napoleoni, 2014).

Φαίνεται λοιπόν πως η εξέλιξη έγκειται στο ότι το ΙΚ έπαψε να βασίζει τη δράση του σε χορηγίες, όπως συνήθιζε να κάνει η Αλ Κάιντα και προτίμησε να αντλεί την οικονομική του ρώμη από το στάτους του ως μονοπωλιακού παραγωγού ενός τόσο σημαντικού αγαθού το οποίο καταναλώνεται σε τεράστιες ποσότητες και υπάρχει στις περιοχές που ελέγχει. Ακόμη και χωρίς σπουδαίες δυνατότητες εξαγωγής, φαίνεται πως και μόνο από τις αγορές και της Συρίας και του

Ιράκ τελικά «καλύπτεται» (Solomon et all, 2015). Και όπως επισημαίνει ο Diekman (2015), μπορεί η διαδικασία εξόρυξης και μεταφοράς πετρελαίου μετά και την εντατικοποίηση των βομβαρδισμών από τους Ρώσους και τους συμμάχους της Δύσης, όπως φαίνεται και από τον Πίνακα 2.2 να αποτελούν για το ΙΚ έναν πονοκέφαλο, ωστόσο είναι σε θέση να τις επισκευάζουν τόσο γρήγορα που πολλές φορές παίρνει μόνο δυο μέρες για να τις επαναλειτουργήσουν.

Πίνακας 2.2 Αεροπορικές επιθέσεις σε Ιράκ και Συρία

Στα γενικότερα έσοδα του ΙΚ προστίθενται όμως σημαντικά ποσά που προέρχονται και από άλλες δραστηριότητες: κεφαλικός φόρος σε ντόπιους πληθυσμούς (τζιζιέ), λύτρα από απαγωγές, εμπορία ανθρώπων και όπλων αλλά και αρχαιοκαπηλία αποφέρουν τεράστια κέρδη και είναι δυσκολότερο να εντοπιστούν και να περιοριστούν όσο διεξάγονται στα εδάφη που τελούν υπό την κυριαρχία τους (Diekman, 2015).

Τέλος, ένα ακόμη στοιχείο που θα πρέπει να εξετάσουμε συγκριτικά με την όποια καινοτομία ή εξέλιξη του ΙΚ είναι η έντονη θρησκευτική του προσήλωση. Η πίστη των μαχητών του ΙΚ, όπως παρακολουθούμε όλο αυτό το διάστημα, «νομιμοποιείται» σχεδόν για τα πάντα. Είναι

χαρακτηριστικό πως ένα χρόνο πριν την τρομοκρατική επίθεση στο θέατρο Bataclan του Παρισιού ο Ιμάμης του Λονδίνου Anjem Choudari δήλωνε πως η τρομοκρατία του εχθρού είναι αναπόσπαστο κομμάτι του Ισλάμ. Αυτό είναι κάτι που ισχύει, πρέπει να το ενισχύσουμε, όπως είπε, και να το υπηρετήσουμε μέσα από τη Τζιχάντ . (...) Οι τρομοκρατικές ενέργειες για εμάς ορίζονται ως χρήση βίας ενάντια σε μια κοινωνία ή ένα κομμάτι αυτής για πολιτικούς σκοπούς (Choudari, 2014).

Σύμφωνα με συνέντευξη του Πακιστανού δημοσιογράφου και συγγραφέα Αχμέντ Ρασίντ στον Μπέκο (2014) το κύριο χαρακτηριστικό της Τζιχάντ στην πραγματικότητα δεν είναι ο πόλεμος. Το μείζον Τζιχάντ όπως ερμηνεύθηκε από τον Μωάμεθ και τη θρησκευτική παράδοση είναι ο εσωτερικός αγώνας κάθε μουσουλμάνου, προκειμένου να γίνει καλύτερος άνθρωπος και πιστός. Την ίδια στιγμή βέβαια το Ισλάμ συναινεί στην εξέγερση ενάντια σε έναν άδικο ηγέτη και η Τζιχάντ μπορεί να αποτελέσει το μέσο για μια κοινωνικοπολιτική αλλαγή. Αυτό, όπως επισημαίνει ο Ρασίντ, είναι το έλασσον Τζιχάντ. Το πρόβλημα με τους νέους εξτρεμιστές είναι πως αγνοούν ή δεν ενδιαφέρονται καθόλου για το μείζον και υιοθετούν το έλασσον ως πλήρη πολιτική και κοινωνική θέση .

Για τον Ρασίντ το ΙΚ δεν αποτελεί ούτε μια νέα μορφή σουνιτικού εξτρεμισμού ούτε μια νέα Αλ Κάιντα. Η ιδεολογία που τους κινητοποιεί, καθώς και η στρατηγική και οι επιμέρους τακτικές που ακολουθούν προσομοιάζουν, σύμφωνα με τον ίδιο, σε εκείνες των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν και το Πακιστάν στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Αυτό, ωστόσο, που ο ίδιος παρατηρεί είναι πως οι άνθρωποι αυτοί είναι σαφώς χειρότεροι και μπορεί να αποδειχθούν πιο επικίνδυνοι από τους Ταλιμπάν και τα μέλη της Αλ Κάιντα. «Ακολουθούν», όπως επισημαίνει, «μια εξτρεμιστική και διαστρεβλωμένη ερμηνεία του Ισλάμ και είναι αποφασισμένοι να προβούν σε γενοκτονίες, να αφανίσουν και τους σίτες και τις άλλες μειονότητες, εθνοτικές ή θρησκευτικές που ζουν στη Μέση Ανατολή. (...) Ουδέποτε στη σύγχρονη του ιστορία του Ισλάμ μια ομάδα δεν επιχείρησε τόσο βίαια να αλλάξει τα παραδεδεγμένα σύνορα του Ιράκ και της Συρίας και να προβεί σε μαζικές δολοφονίες μουσουλμάνων και μη, όπως συμβαίνει σήμερα με τους τζιχαντιστές του ISIS. Αυτό που συμβαίνει είναι κατά βάση ένας πόλεμος μεταξύ σουνιτών και σιτών, για την ακρίβεια αυτοί οι ακραίοι σουνίτες αποπειρώνται μια γενοκτονία των σιτών αλλά και των μειονοτήτων που ζουν στην περιοχή χιλιάδες χρόνια και οι οποίες είναι άρρηκτα δεμένες με την ανάδυση και την ουσία του αραβικού κόσμου»(Μπέκος, 2014, σ.4).

Αναφορικά με τον πόλεμο έναντι των Σιτών, φαίνεται πως το ΙΚ εκμεταλλεζόμενο και τα κοινωνικοπολιτικά γεγονότα, διεύρυνε την επιρροή του και κατάφερε να κεφαλαιοποιήσει δύο

πράγματα: από τη μια την εξέγερση των σουνιτών στη Συρία και από την άλλη την αποξένωση των σουνιτών στο Ιράκ από τη φιλοσιιτική κυβέρνηση του Μαλίκι (Cockburn, 2014). Όμως ο αγώνας ενάντια των απίστων είναι η μια όψη του νομίσματος. Μια άλλη άποψη θέλει κάτω από το θρησκευτικό λούστρο και τις τρομοκρατικές τακτικές, την προσήλωση μιας πολιτικής και στρατιωτικής μηχανής στην «οικοδόμηση του έθνους». Είναι ενδεικτικό, όπως είδαμε και προηγούμενα, ότι το ΙΚ στον απόηχο των εδαφικών του κατακτήσεων προσβλέπει στη συναίνεση των ντόπιων πληθυσμών. Για το λόγο αυτό οι μαχητές του ΙΚ φέρονται να διορθώνουν λακκούβες, να οργανώνουν συσσίτια για τους άστεγους και να τροφοδοτούν χωριά με ηλεκτρικό ρεύμα για όλο το εικοσιτετράωρο. Κι όλα αυτά διότι ίσως γνωρίζουν πως για ανοικοδομηθούν έθνη απαιτείται λαϊκή συναίνεση (Naroleoni, 2014).

Επιπροσθέτως, θα μπορούσε κανείς να επισημάνει πως η εκμετάλλευση της Τζιχάντ έχει λειτουργήσει αποτελεσματικά προς δύο κατευθύνσεις. Από τη μια μετριάζει τις αντιδράσεις ανάμεσα στο ευρύτερο φάσμα των μουσουλμάνων που αναγνωρίζουν στη σαρία την αλήθεια του Κορανίου. Όπως επισημαίνει ο Ανδρέας Ανδριανόπουλος (2015) η λογική της Τζιχάντ και της κυριαρχίας της βίας διαπερνά το πνεύμα και τις συμπεριφορές του συνόλου σχεδόν των μουσουλμάνων. Εδώ πιστεύει πως κρύβεται και η απάντηση στο ερώτημα γιατί οι μετριοπαθείς μουσουλμάνοι δεν ξεσηκώνονται ενάντια στους ακραίους. Από την άλλη, η Τζιχάντ αποτελεί για τους νέους που συνήθως βρίσκονται στο περιθώριο, μια ιδεολογία. Σύμφωνα με αποχαρακτηρισμένα έγγραφα στη συνολική περίοδο που το Αμερικανικό Υπουργείο Άμυνας διατηρούσε αρχεία ο μέσος πεζικάριος του ΙΚ εισέπραττε βασικό μισθό περίπου 41 δολάρια μηνιαίως, κάτω από το 1/3 του μισθού ενός χειρώνακτα στο Ιράκ που κυμαίνεται στα 150 δολάρια. Το γεγονός αυτό ενισχύει την άποψη ότι τα μέλη των ομάδων του ΙΚ είναι «βαθιά διαποτισμένα» με τη συγκεκριμένη ιδεολογία (Naroleoni, 2014).

2.5 Αξιακό Πλαίσιο-Σαρία

Η διάκριση ανάμεσα σε σουνίτες και σίιτες διατηρεί τη σημασία της από τον 7ο αιώνα ως τις μέρες μας. Οι διαφωνίες των δυο πλευρών επικεντρώνονται σε θέματα που αφορούν τόσο την ισλαμική πολιτική όσο και τη θρησκευτική εξουσία (Μακρής, 2004). Ο όρος σουνίτες προέρχεται από το αραβικό sunni και αναφέρεται στους ανθρώπους της παράδοσης και της κοινότητας. Αντίστοιχα, ο όρος σίιτες προέρχεται από το αραβικό shi'a που μεταφράζεται ως ομάδα του..., οπαδοί του... και αναφέρεται στο ξάδερφο και γαμπρό του Προφήτη Μωάμεθ, Ali ibn Abi Talib. Οι περισσότερες σίιτες κατοικούν στο Ιράν, στο Νότιο Ιράκ και στο Λίβανο.

Η άνοδος του Abu Bakr στο αξίωμα του πρώτου χαλίφη μετά τον θάνατο του Προφήτη Μωάμεθ το 632 ανέδειξε την εξής διχογνωμία: έπρεπε η διαδικασία εκλογής να γίνει σύμφωνα με την αρχή της εξ αίματος συγγένειας ή όχι; Οι πρώτοι σύντροφοι του Προφήτη που στήριξαν τον νεοεκλεγέντα είχαν παραγκωνίσει τον ξάδερφο και γαμπρό του Προφήτη. Επρόκειτο για τους σουνίτες, που σήμερα αποτελούν και τη μεγάλη πλειοψηφία των μουσουλμάνων και οι οποίοι στο πρόσωπο του Abu Bakr είδαν τον πρώτο ιμάμη μετά τον Προφήτη. Αντίθετα, για του σίιτες πρώτος ιμάμης θεωρήθηκε ο Ali. Τους τρεις ιμάμηδες που προηγήθηκαν του Ali οι σίιτες δεν τους αναγνωρίζουν και τους θεωρούν παράνομους.

Η διαφοροποίηση αυτή των σιτών επέφερε γενικότερες αλλαγές στο πλαίσιο αντίληψης σε ότι αφορά στον ρόλο του ιμάμη στο Ισλάμ και την έννοια του ιμαμάτου (σε αντιδιαστολή με αυτή του χαλιφάτου που έχουν αναπτύξει οι σουνίτες). Έτσι, για τους σουνίτες χαλίφης/ιμάμης θεωρείται ο εκλεγμένος διάδοχος του Προφήτη, έχει στρατιωτική και πολιτική εξουσία αλλά δεν είναι προφήτης. Είναι ηγεμόνας των μουσουλμάνων χωρίς να διακρίνει ξεκάθαρα τις πολιτικές από τις θρησκευτικές του εξουσίες και υποχρεώσεις. Από τον 10ο αιώνα και μετά ο ρόλος του χαλίφη άλλαξε. Την ηγεσία της Κοινότητας των Πιστών (umma) μοιράζονταν δύο ανώτατοι αξιωματούχοι, ο σουλτάνος και ο χαλίφης. Στον πολιτικό διαχωρισμό της umma συνέτεινε η εμφάνιση ανεξάρτητων πολιτικών σχηματισμών σε διάφορα μέρη του ισλαμικού κόσμου. Τα ζητήματα που είχαν εντωμεταξύ προκύψει ήταν αφενός το ζήτημα της συντήρησης της νομιμότητας σχετικά με την εκτέλεση των αποφάσεων του ισλαμικού νόμου και αφετέρου η διακυβέρνηση της umma όχι μόνο από μη φωτισμένους αλλά σε πολλές περιπτώσεις και από ακατάλληλους ηγέτες. Προέκυψε έτσι ένας διαχωρισμός των εποχών σε πριν και μετά με βάσει τους τέσσερις πρώτους «ορθά καθοδηγούμενους χαλίφηδες». Στη μετέπειτα, λοιπόν, κατάσταση όπου ο σουλτάνος διόριζε τον χαλίφη ως κρατικό υπάλληλο δεν υπήρχε λόγος τα κριτήρια για τον διορισμό να είναι βάσει των παραδοσιακών κριτηρίων που ίσχυαν στην εποχή των ορθά καθοδηγούμενων χαλίφηδων.

Στη σιιτική αντίληψη αυτό μοιάζει πρωτάκουστο. Υποστηρίζουν πως η θρησκευτική και πολιτική αρχηγία της umma πρέπει να ανήκει στον ιμάμη, ο οποίος να μην θεωρείται προφήτης, όμως είναι πρόσωπο αλάθητο, αναμάρτητο και θεϊκά εμπνευσμένο. Επίσης, η εξουσία του θα πρέπει να εναρμονίζεται με τις επιταγές της umma, όπως αυτές διαμορφώνονται σύμφωνα με τη γνώμη των παραδοσιακών θεολόγων νομοδιδασκάλων (Γ.Μακρής, 2004).

Ο λόγος λοιπόν που οι σουνίτες εχθρεύονται τόσο πολύ τους σίιτες είναι η τακφίρ, ή αλλιώς η κατηγορία για αποστασία. Οι μουσουλμάνοι αυτοί θεωρούνται πως εγκατέλειψαν τον φανατισμό

και επέλεξαν να ζουν με αλλόθρησκους. Αυτοί, λοιπόν, που επέλεξαν τον μετριοπαθή δρόμο του Προφήτη έρχονται πρώτοι στη λίστα των εχθρών του ακραίου Ισλάμ. Στη λίστα του μίσους ακολουθούν όσοι πιστεύουν στη θρησκευτική μετριοπάθεια σε συνδυασμό με την κοσμική φύση των πολιτικών τους καθεστώτων (πχ Αίγυπτος, Αλγερία, Πακιστάν), ενώ στους προτελευταίους συγκαταλέγονται οι άθεοι, οι πολυθεϊστές και οι ειδωλολάτρες. Την τελευταία θέση καταλαμβάνουν οι χριστιανοί και οι Εβραίοι και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι αποτελούν λαούς που αναφέρονται στο Κοράνι και είναι κυρίως μονοθεϊστές (Ανδριανόπουλος, 2015).

Η σαρία είναι ένας θρησκευτικός κώδικας διαβίωσης, εμπνευσμένος από το Κοράνι και σχετίζεται τόσο με το ισλαμικό δίκαιο όσο και με τον ισλαμικό τρόπο ζωής γενικότερα. Πρόκειται για τη φωνή του Προφήτη Μωάμεθ γι αυτό και η τήρησή της κυρίως από τους ακραίους μουσουλμάνους θεωρείται απαρέγκλιτη. Με την ερμηνεία της σαρία ασχολούνται τέσσερις βασικές σχολές (Μπενέκου, 2014). Ενδεικτικό του περιεχομένου της είναι πως για κάθε αδίκημα προβλέπονται οι αντίστοιχες ποινές. Και επειδή η ερμηνεία της εξαρτάται εν πολλοίς από τον εκάστοτε μάμη αντιλαμβάνεται κανείς πως και αυτή μπορεί να χειραγωγείται υπό το κράτος των εκάστοτε περιστάσεων.

Η σαρία, όπως ήταν φυσικό, υιοθετήθηκε και τηρείται αυστηρά από το ΙΚ. Σύμφωνα με το ΙΚ οποιοσδήποτε «παρεκτρέπεται» από τον τρόπο ζωής που επιτάσσει η σαρία πρέπει να τιμωρείται παραδειγματικά. Η τακτική αυτή της αυστηρότητας των ποινών φαίνεται πως λειτουργεί αποτελεσματικά υπέρ του τζιχάντ. Κάθε τιμωρία είναι κι ένα μήνυμα με πολλαπλούς αποδέκτες, εφόσον πετυχαίνει να συνταιριάζει τον εκφοβισμό και την τρομοκράτηση με την απόδοση «θρησκευτικής» δικαιοσύνης. Όπως συχνά παρακολουθούμε από τους δέκτες μας λιθοβολισμοί, αποκεφαλισμοί και άλλες φρικαλεότητες λαμβάνουν χώρα μπροστά στα μάτια ντόπιων πληθυσμών, συμπεριλαμβανομένων και μικρών παιδιών. Με τον τρόπο αυτό οποιαδήποτε ιδέα αντίδρασης ή αντίστασης εξασθενεί και η υποταγή στο νέο αυτό καθεστώς φαντάζει μονόδρομος. Την ίδια στιγμή μέσα από αυτού του είδους την τρομοκράτηση το ΙΚ περιφρουρεί το σώμα των μαχητών του. Υπάρχουν περιπτώσεις ανθρώπων που αν και έχουν μετανιώσει την προσχώρησή τους στο ΙΚ δεν αποστατούν φοβούμενοι τις συνέπειες. Μια τέτοια περίπτωση φιλοξένησε στις σελίδες πριν από περίπου ένα χρόνο ο Guardian. Ο μαχητής του ΙΚ που χρησιμοποιούσε το όνομα Abu Ahmed παραδέχτηκε πως ο ίδιος όπως και εκατοντάδες άλλοι νέοι έχουν μετανιώσει την απόφασή τους να ενταχθούν στους κόλπους του ΙΚ. Η ζωή με τον ISIS μπορεί όπως είπε να σημαίνει εξουσία, ισχύ, χρήμα κλπ όμως σημαίνει και θάνατο και επικράτηση μιας κοσμοθεωρίας

στην οποία ο ίδιος έπαψε να πιστεύει. Περίπτωση να φύγει βέβαια δεν υπάρχει, καθώς γνωρίζει πως η οργάνωση θα σκοτώσει τόσο τον ίδιο όσο και την οικογένειά του (Chulov, 2014).

Η επιβολή της σαρία όμως ασκεί έντονες ψυχολογικές επιδράσεις και στον δυτικό κόσμο προκαλώντας φόβο και δέος για κάτι που από τη μια δεν μπορεί να κατανοήσει και από την άλλη παρακολουθεί να γιγαντώνεται. Η εφαρμογή των νόμων της σαρία μπαίνει σε κάθε σπίτι μουσουλμάνου ή μη μέσα από τις οθόνες των σύγχρονων τεχνολογικών μέσων. Όπως σημειώνει ο Γάλλος Ακαδημαϊκός Ρεζί Ντεμπρέ η ιστορία της τρομοκρατίας δεν είναι μόνο μια ιστορία των τρόπων με τους οποίους μπορούμε να βλάψουμε αλλά και των τρόπων με τους οποίους μπορούμε να προκαλέσουμε φόβο. Σε αυτό πιστεύει πως χρειάζεται η προσέγγιση "δια του Μέσου". «Η αξία του τρόμου», συμπληρώνει, «έγκειται μόνο στο θόρυβο που προκαλεί. Η αποτελεσματικότητά του, στον χώρο και τον χρόνο, προοδεύει μαζί με τις μηχανές επικοινωνίας»(Debray, 2002, σ.11).

2.6 Ανακεφαλαίωση

Η αποσταθεροποίηση των κρατών της Μέσης Ανατολής και ειδικά του Ιράκ και της Συρίας δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την ανάδυση ακραίων ισλαμιστικών κινημάτων. Το ΙΚ αποτέλεσε το τερατούργημα της εσφαλμένης πολιτικής των ΗΠΑ και των συμμάχων της, οι οποίοι ούτε λίγο ούτε πολύ εκπαίδευσαν και εξόπλισαν αυτούς τους φανατικούς της τζιχάντ. Μετά και την ανάληψη της ηγεσίας από τον Μπαγκντάντι τα πράγματα πήραν μια άλλη τροπή. Η οργάνωση εγκατέλειψε τον στρατιωτικό και τοπικό χαρακτήρα του αγώνα της για να επιδοθεί σε ένα νέο παγκόσμιο θρησκευτικό πόλεμο. Ο ίδιος ο ηγέτης της που παρουσιάζεται ως Πάπας και ως τρομοκράτης επιδιώκει να προκαλεί ακόμα και στους οικείους του φόβο και δέος. Για αυτόν του τον σκοπό καταφεύγει σε ακραίες μορφές βίας σύμφωνες με τις επιταγές της σαρία. Και παρότι η υφήλιος ανατριχιάζει με τις φρικαλεότητες που παρακολουθεί να συμβαίνουν όταν το ΙΚ και η ηγεσία του «βρυχώνται», φαίνεται πως έχουν υπάρξει κι άλλες διεστραμμένα αιμοδιψείς φυσιγνωμίες πριν από αυτούς για να πει κανείς πως η ηγεσία του ΙΚ διεκδικεί στο κομμάτι αυτό τα πρωτεία. Ωστόσο, η τρομοκρατία φαίνεται να περνάει με το ΙΚ σε μια νέα φάση. Η τρομοκράτηση δεν εξυπηρετεί μια ιδεολογία ούτε είναι έκφραση αντίδρασης όπως γινόταν στο παρελθόν. Αποδεικνύεται περισσότερο ως τακτική για την επίτευξη ενός ξεκάθਾਰου στόχου, αυτού της ανασύστασης του Χαλιφάτου. Εμπνευστές και ακόλουθοι αυτού του οράματος συστρατεύονται σε μια κοινή προσπάθεια παρόλο που μπορεί να εκκινούν από διαφορετικές αφετηρίες. Οι μεν φαίνεται πως καθοδηγούνται από την επιθυμία απόκτησης και αύξησης της εξουσίας, οι δε προσβλέπουν στην παγκόσμια εδραίωση του Νταρ αλ Ισλάμ. Τα στοιχεία που θα

μπορούσε να πει κανείς πως συνιστούν καινοτομίες ή εξελίξεις στο φάσμα της τρομοκρατίας είναι το θέμα της εδαφικότητας και σε λειτουργικό επίπεδο το θέμα της αυτοχρηματοδότησης και της συστηματικής εκμετάλλευσης των σύγχρονων τεχνολογιών.

3 ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τόσο οι τεχνολογικές εξελίξεις του αιώνα μας όσο και η παγκοσμιοποίηση επέφεραν στη ζωή και την καθημερινότητα του ανθρώπου, εκτός των όποιων θετικών, και τεράστιες συνέπειες. Παρότι όλη αυτή η πρόοδος ευαγγελίζεται τη βελτίωση του επιπέδου ζωής του ανθρώπου φαίνεται πως τελικά σε μεγάλο βαθμό τον απομόνωσε, του αποστέρησε το αίσθημα του ανήκειν, ενώ παράλληλα έσβησε πολλές από τις ιδέες και τις αξίες του κυριολεκτικά με το πάτημα ενός κουμπιού. Μέσα σε ένα τέτοιο κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο η τρομοκρατική δράση ακραίων ένοπλων ομάδων ενδυναμώθηκε αναδεικνύοντας παράλληλα την κατάσταση «γύμνιας» και ανασφάλειας στην οποία έχει περιέλθει η ανθρωπότητα. Έτσι και οι εξτρεμιστές μουσουλμάνοι του Ισλαμικού Κράτους μάλλον δεν έπεσαν από τον ουρανό. Άνθρωποι με στρεβλή εικόνα για τον εαυτό τους και τον κόσμο εκμεταλλεύθηκαν στο έπακρο τις συγκυρίες που τους πρόσφερε τόσο η σουνιτική εξέγερση στη Συρία όσο και η αποξένωση των σουνιτών στο Ιράκ από την κυβέρνηση του Μαλίκι. Η μουσουλμανική νεολαία που σχεδόν σε παγκόσμιο επίπεδο έχει βρεθεί αντιμέτωπη με ένα πολιτικό κενό τίθεται στη διάθεση των μεγαλύτερων εγκληματιών της εποχής μας. Η ακραία βία που μεταχειρίζονται όπως είδαμε δεν αποτελεί προϊόν δικής τους εμπνεύσεως. Τα εύσημα για την πρωτοτυπία θα μπορούσαν ίσως να τους αποδοθούν σε ότι αφορά την αριστοτεχνική σκηνοθεσία των βίντεο που κάθε τόσο αναρτούν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Οι νέοι αυτοί τρομοκράτες δεν φαίνεται να συνιστούν κάποια γενετική μετάλλαξη των προηγούμενων. Ακολουθούν απλώς την τεχνολογική πρόοδο και εξελίσσονται με τη σειρά τους στο κομμάτι της τεχνογνωσίας και κατ' επέκταση της αυτοπροβολής και της δράσης τους. Στο πλαίσιο της γενικότερης βελτίωσης της λειτουργίας του εντάσσεται και το γεγονός ότι πολύ σύντομα απαγκιστρώθηκαν από τη διαδικασία της χρηματοδότησης και βασίστηκαν οικονομικά σε ίδιες δυνάμεις. Σε θρησκευτικό επίπεδο η οργάνωση μπορεί να μην ανακάλυψε την πυρίτιδα όμως εφηύρε έναν έξυπνο τρόπο «σκλήρυνσης» του φανατισμού της και βελτίωσης της αποτελεσματικότητάς της. Σημαντικότερο, ίσως, νέο στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι για πρώτη φορά τρομοκρατική οργάνωση αποκτά βάση και μάχεται για τον εδαφικό της επεκτατισμό. Τούτο θα πρέπει να ειδωθεί σε συνάρτηση με τον πραγματικό σκοπό ο οποίος προφανώς και δεν έχει να

κάνει με κανέναν θρησκευτικό αλτρουισμό. Όπως φαίνεται το ΙΚ ενδέχεται να αποτελεί ένα νέο μοντέλο τρομοκρατίας. Αν αυτό επαληθευθεί τότε θα έχουμε έρθει αντιμέτωποι με ένα «νέο τρόπο» σύστασης εθνών.

Στόχος της εργασίας αυτής ήταν να αναδείξουμε τη σπουδαιότητα της κατανόησης του προβλήματος που συνιστά το ΙΚ προκειμένου κάποια στιγμή - κι ελπίζω σύντομα- να βρεθούμε στη σωστή πορεία για την αντιμετώπισή του. Για το λόγο αυτό αναφερθήκαμε στα λάθη της Δύσης που συνέβαλαν στη δημιουργία του, φωτίσαμε όσο μπορέσαμε τις συνθήκες και το περιβάλλον που καλλιέργησαν αυτή τη «σπορά» και εστίασαμε στα χαρακτηριστικά που εκ πρώτης όψεως μοιάζουν νέα όμως δεν αποτελούν όλα τα συστατικά στοιχεία ενός νέου τρομοκρατικού αφηγήματος. Αυτό που, τέλος, θα πρέπει να κρατήσουμε και να μας προβληματίσει είναι οι επιπτώσεις που το ζήτημα αυτό έχει και θα έχει στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες. Πώς θα επιτυγχάνεται εφεξής η ειρηνική συμβίωση όταν καλλιεργείται τόσο έντονα η μισαλλοδοξία; Η αφύπνιση και η ανάληψη δράσης από τον χώρο των μετριοπαθών μουσουλμάνων μπορεί να αποτελέσει μια σημαντική κίνηση προς μια κατεύθυνση επίλυσης του προβλήματος. Ασφαλώς και η Δύση οφείλει να ενσκήψει με ειλικρίνεια πάνω από τα προβλήματα που χρόνια τώρα ταλανίζουν τους λαούς της Μέσης Ανατολής. Την ίδια στιγμή όμως έχει και υποχρέωση να επανεξετάσει τα όρια της ανεκτικότητάς της αν θέλει να διατηρήσει και να διαφυλάξει τα δικαιώματα, όχι μεμονωμένων ομάδων, αλλά του συνόλου των πολιτών της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Ανδριανόπουλος, Α. (2015), *Η Οργή του Ισλάμ και οι Φανατικοί της Τζιχάντ*, Εκδόσεις Επίκεντρο-Deree, Αθήνα.

Δάμτσας, Σ. (2000), *Διεθνείς Σχέσεις και Παγκοσμιοποίηση*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.

Μακρής, Γ. (2004), *Ισλάμ, Πεποιθήσεις, Πρακτικές και Τάσεις*, 4η έκδ., Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

Ντόκος, Θ. (2008), *Ασύμμετρες Απειλές και Διεθνής Ασφάλεια στο Τριανταφύλλο, Υφαντής, Χατζηβασιλείου, Διεθνείς Σχέσεις – Σύγχρονη Θεματολογία και Προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Παπασωτηρίου, Χ. (2008), *Η Διεθνής Πολιτική στον 21ο Αιώνα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Ρουά, Ο. (2003), *Οι αυταπάτες της 11ης Σεπτεμβρίου*, μτφ. Ζαρταμόπουλος Ν., Εκδόσεις Εστία, Αθήνα.

Στυλιανίδης, Σ., (2015). στο Βήμα 6/12/2015 *Ισλαμική Τρομοκρατία και Αγάπη του Μίσους*, Το Βήμα, (6/12/15). σ. 4

Χαλαζιάς, Χ. (2008), *Το Πολιτικό Ισλάμ*, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα.

Cockburn, P. (2014), *Η Επιστροφή των Τζιχαντιστών – Το Ισλαμικό Κράτος και η νέα Εξέγερση των Σουνιτών*, μτφ. Γεώργιας Κ., Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα.

Halliday, F. (2010), *Η Μέση Ανατολή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Εκδόσεις Ξιφαράς, Αθήνα.

Naroleoni, L. (2015), *Ο Ισλαμιστικός Φοίνικας – Το Ισλαμικό Κράτος και οι Γεωπολιτικές Ανακατατάξεις στη Μέση Ανατολή*, μτφ. Τριανταφύλλου Σ., Εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα.

Steans, J., Pettiford, L. and Diez T., (2005), *Εισαγωγή στη Θεωρία των Διεθνών Σχέσεων*, Εκδόσεις Τουρίκη, Αθήνα.

Todorov, T. (2009), *Ο Φόβος των Βαρβάρων-Πέρα από τη Σύγκρουση των Πολιτισμών*, μτφ.Γ.Καράμπελας, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα.

Ξενόγλωσση

Debray, R. (2002), “*Le passage a l’infini*”, στο *Le Cahiers de mediologie*, no 13, πρώτο εξάμηνο 2002, σ.11.

Galtung, J., ‘*On the causes of terrorism and their removal*’, IFDA Dossier 66 (July-August 1988), pp. 29-42

Garner, R. (1996), *Contemporary Movements and Ideologies*, Mc Graw –Hill, USA.

Mecham, Q. (2014), *Islamist Movements στο Lynch M., The Arab Uprisings Explained*, Columbia University Press, New York.

Parsi, V.E., στο Peter Pham, ‘*The Future of the Transatlantic Alliance: the Viewpoint of a European Realist*’, In the National Interest, τόμ.ΙΙΙ, μέρος 2,14.1.2003

Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες

Ανδριανόπουλος, Α. (2015). *Από μια Τριχιά Κρέμεται η Επιβίωση της Δύσης*, [online] Διαθέσιμο στη δ/ση: <http://www.capital.gr/story/3081450/> [Πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2015].

Δασοπούλου, Δ., (2014., *Ισλαμικό Κράτος: Έτσι Διοικείται η Πιο Αιμοδιψής Τρομοκρατική Οργάνωση*, [online] Διαθέσιμο στη δ/ση: <http://www.protothema.gr/world/article408944/tzihadistes/> [Πρόσβαση 9 Νοεμβρίου 2015].

Καραφωτιάς, Π., *Διεθνής Τρομοκρατία: Ο Φαύλος Κύκλος Εξουσιομανίας*, [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://www.elzoni.gr/html/ent/004/ent.10004.asp> [Πρόσβαση 18 Δεκεμβρίου 2015].

Μακρουδημήτρης, Α. (1999). *Η Χρήση Βίας και η Πολιτική* [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=111600> [Πρόσβαση 21 Γενάρη 2016].

Μπέκος, Γ., (2014). *Αχμέντ Ρασίντ: Οι Τζιχαντιστές του ISIS είναι πιο επικίνδυνοι από τους Ταλιμπάν*, [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: www.tovima.gr/politics/article/?aid=625056 [Πρόσβαση 14 Νοεμβρίου 2015].

Μπενέκου, Β., (2014). *Στα Ελληνικά Τώρα η Σαρία*, [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=63962820 [Πρόσβαση 6 Ιανουαρίου 2015].

Ρουά, Ο., (2014). *Σε τι διαφέρουν Ισλαμικό Κράτος και Αλ Κάιντα*, [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://www.real.gr/DefaultArthro.aspx?page=arthro&id=358631&catID=4&mode=tab> [Πρόσβαση 28 Νοεμβρίου 2015].

Σόλτμαν, Ε., Μπάρτλετ, Τ., (2014). *Μια τρομοκρατική οργάνωση με δομή πολυεθνικής το «Ισλαμικό Κράτος*, [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://www.crashonline.gr/%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%AC%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7-%CE%BC%CE%B5-%CE%B4%CE%BF%CE%BC%CE%AE-%CF%80%CE%BF%CE%BB/> [Πρόσβαση 20 Δεκεμβρίου 2015].

Φωτόπουλος, Τ. (2014). *Υπερεθνική Τρομοκρατία*. [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: www.antipagkosmiopoihsh.gr/2014/09/28/t-fotopoulos-iperethniki-tromokratia/ [Πρόσβαση 6 Οκτωβρίου 2015].

Ψυχάρης, Ε., (2014). *Το ISIS και τα Τρία Θανάσιμα Λάθη των ΗΠΑ*, [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=650969>, [Πρόσβαση στις 2 Δεκεμβρίου 2015].

Ahmari, S., (2014). *Inside the Mind of the Western Jihadists*, [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://www.wsj.com/articles/sohrab-ahmari-inside-the-mind-of-the-western-jihadist-1409352541> [Πρόσβαση 22 Νοεμβρίου 2015].

BBC News, (2002). [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: www.bbc.co.uk/greek/news/021107_terror1.shtml [Πρόσβαση 13 Νοεμβρίου 2015].

Beaumont, P., (2015). *Abu Bakr al-Baghdadi: The ISIS Chief With the Ambition to Take Over al Qaeda*, [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://www.theguardian.com/world/2014/jun/12/baghdadi-abu-bakr-iraq-isis-mosul-jihad>. [Πρόσβαση 8 Δεκεμβρίου 2015].

Ben Abdallah El-Alaoui Hicham, (2014). *Η Αραβική Άνοιξη δεν έχει πει την τελευταία της λέξη*, [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://archives.monde-diplomatique.gr/spip.php?article523> [Πρόσβαση 16 Νοεμβρίου 2015].

Bradley and Nabhan, (2014). «*Iraqi Officer Takes Dark turn to al-Qaeda*», Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://www.online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702304834704579405440767359448> [Πρόσβαση 21 Οκτωβρίου 2015].

Bruno, Γ., (2014). «*The Role of the Sons of Iraq in Improving Security*», [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/04/28/AR2008042801120.html> [Πρόσβαση 13 Νοεμβρίου 2015].

Burks, F., (2014). *Origin of Isis aka Islamic State*, [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: www.wanttoknow.info/war/isis-islamic-state-origins.shtml [Πρόσβαση 20 Δεκεμβρίου 2015].

Chivers, C.J., Schmitt, E. and Mazzeti, M., (2013). *In Turnabout, Syria Rebels get Libyan Weapons*, [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://www.nytimes.com/2013/06/22/world/africa/in-a-turnabout-syria-rebels-get-libyan-weapons.html> [Πρόσβαση 4 Δεκεμβρίου 2015].

Choudari, A., (2014), *Ιμάμης Λονδίνου: Η τρομοκρατία είναι αναπόσπαστο κομμάτι του Ισλάμ*, [online] Διαθέσιμο στη δ/ση: www.tribune.gr/world/news/article/67546/imamis-londinou-tromokratia-ine-anapospaso-kommati-tou-islam.htm [Πρόσβαση 28 Δεκεμβρίου 2015].

Chulov, M., (2014). *ISIS: The Inside Story*, [online] Διαθέσιμο στη δ/ση: www.theguardian.com/world/2014/dec/11/-sp-isis-the-inside-story [Πρόσβαση 3 Δεκεμβρίου 2015].

Cronin, A., (2015), *Το ΙΣΙΣ δεν είναι τρομοκρατική οργάνωση*, [online] Διαθέσιμο στη δ/ση: <http://foreignaffairs.gr/articles/70588/audrey-kurth-cronin/to-isis-den-einai-tromokratiki-organosi?> [Πρόσβαση 20 Νοεμβρίου 2015].

Dalrymple, W., (2014). *The ISIS Demand for a Caliphate Is About Power, Not Religion*, [online] Διαθέσιμο στη δ/ση: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/jul/13/isis-caliphate-abu-bakr-al-baghdadi-jihadi-islam> [Πρόσβαση 16 Δεκεμβρίου 2015].

Diekman, F.,(2015). *Finanzquellen des Islamischen Staats: die Beute Oekonomie*, [online] Διαθέσιμο στη δ/ση: <http://www.spiegel.de/wirtschaft/islamischer-staat-so-finanziert-sich-der-is-a-1063522.html> [Πρόσβαση 24 Νοεμβρίου 2015].

Dr. Matthews, Z., (2004). *The Golden Age of Islam*, [online], Διαθέσιμο στη δ/ση: http://www.irfi.org/articles/articles_401_450/golden_age_of_islam.htm [Πρόσβαση 18 Δεκεμβρίου 2015].

Flynn, M. (2015). *Τεράστιο Λάθος που Εξοντώσαμε τον Καντάφι*, [online], Διαθέσιμο στη δ/ση: <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22769&subid=2&pubid=64295309> [Πρόσβαση 30 Νοεμβρίου 2015].

Galtung, J. (1986). *On the Causes of Terrorism and their Removal*, [online] Διαθέσιμο στη δ/ση: <https://www.transcend.org/galtung/papers/On%20the%20Causes%20of%20Terrorism%20and%20Their%20Removal.pdf> [Πρόσβαση 21 Γενάρη 2016].

Iaccino, L., (2014). *ISIS Insurgents Tweet Picture of Beheaded Man: This is our ball. It's made of skin #World Cup*, [online] Διαθέσιμο στη δ/ση: <http://www.ibtimes.co.uk/isis-insurgents-tweet-picture-beheaded-man-this-our-ball-its-made-skin-worldcup-1452643> [Πρόσβαση 12 Νοεμβρίου 2015].

Khalaf, R., (2014). *Abu Bakr al-Baghdadi: ISIS Leader*, [online], Διαθέσιμο στη δ/ση: <http://www.ft.com/cms/s/0/ec63d94c-02b0-11e4-a68d-00144feab7de.html> [Πρόσβαση 19 Νοεμβρίου 2015].

Le Monde, (2014). *Πώς και γιατί ξεκίνησε το ISIS*. [online] Διαθέσιμο στη δ/ση: www.pathfinder.gr/stories/3920513/le-monde-pos-kai-giati-xekinhse-to-isis/ [Πρόσβαση 2 Δεκεμβρίου 2015].

Reuter, C., (2015). *The Terror Strategist: Secret Files Reveal the Structure of Islamic State*, [online] Διαθέσιμο στη δ/ση: <http://www.spiegel.de/international/world/islamic-state-files-show-structure-of-islamist-terror-group-a-1029274.html> [Πρόσβαση 6 Δεκεμβρίου 2015].

Sigmalive, (2015). *Στα Άδυτα του Ισλαμικού Κράτους*, [online] Διαθέσιμο στη δ/ση: <http://www.sigmalive.com/simerini/world/226977/sta-adyta-tou-islamikou-kratous> [Πρόσβαση 28 Δεκεμβρίου 2015].

Solomo, E., Chazan, G. and Jones S., (2015). *ISIS Inc: How Oil Fuels the Jihadi Terrorists*, [online] Διαθέσιμο στη δ/ση: <http://www.ft.com/intl/cms/s/2/b8234932-719b-11e5-ad6d-f4ed76f0900a.html#axzz3wpH8CKDc> [Πρόσβαση 22 Δεκεμβρίου 2015].

Strange, H., (2014). *Islamic State Leader Abu Bakr al-Baghdadi Addresses Muslims in Mosul*, [online] Διαθέσιμο στη δ/ση: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/10948480/Islamic-State-leader-Abu-Bakr-al-Baghdadi-addresses-Muslims-in-Mosul.html> [Πρόσβαση 23 Νοεμβρίου 2015].

Terrorism Research, *What is terrorism*, [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: www.terrorism-research.com [Πρόσβαση 13 Νοεμβρίου 2015].

The Origin of Isis. (2015). Βίντεο. Επιμέλεια Ben Swann. <http://truthinmedia.com/truth-in-media-the-origin-of-isis/>

Tucker, P. (2015). *Why join ISIS? How fighters respond when you ask them*, [online] Διαθέσιμο στη δ/νση: www.theatlantic.com/international/archive/2015/12/why-people-join-isis/419685/ [Πρόσβαση 21 Δεκεμβρίου 2015].

UN, *Defining Terrorism*,(1992). Διαθέσιμο στη δ/νση <http://www.un.org/News/dh/infocus/terrorism/sg%20high-level%20panel%20report-terrorism.htm> [Πρόσβαση 11 Νοεμβρίου 2015].